MARCI TVLLII

CICERONIS,

EPISTOLARVM

Libri Quatuor,

A IOANNE STVRMIO,

Puerilis educationis causa selecti,

Et ad castigatissima CICERONIS exemplaria recens collati.

Quibus adjecta est etiam difficiliorum locorum brevis explanatio, ex FRANCISCI IVNII, PAVLI MANVTII, SIMEONIS BOSII Commentarijs descripta.

Per I. R.

ABERDONIAE,

Excudebat EDVARDVS RAEANVS,

Impensis Davidis Melvill, 1630.

Integerrimis & Probissimis Viris, D. D. Patricio Gallovæ, & Ioanni Hall, Ecclesiæ Edinburgenæ Pastoribus, Ioannes Rayus. S.D.

Levidense munus hoc (viri graves) vobis offero devotæ in vos observantiæ meæ, & benevolentiæ in Remp. literariam arrabonem. Epistolas Ciceronis *quas juventuti prælegendas* Io. Sturmius *selegit, nuper excudendas curavi, quòd hanc operâ plurimũ coducere censui, cùm ad frequentes passim mendas quibus librariorum incuria scatebant eluendas, tum ad submovendas salebras, ad quas subinde restitabant mediocriter literati. In tenui labor est, fateor, neque in ijs corrigendis famæ, aut gloriolæ, sed officio, & puerorũ institutioni operatus sum: nempe ut discentibus quotidianã restituendi molestiã minuerẽ, & hac opellâ exercitationis meæ rationẽ vobis Patronis, ut par erat redderẽ. Non defore tamen intelligo quia trivjali quovis magistello deceant dis Grammaticæ minutijs assueto, hæc potuisse præstari dicent: sed adversus Sycophantarũ morsus quia non invenio remedium, eorũ ego gratiam odiũmq; juxta æstimo. Bonis placere studeo non plurimis. Vobis (qui æqui rerum æstimatores estis) si feliciter & fideliter operam in susceptа provincia præstitisse videbor Theonas & vaniloquos nihil moror. Valete & Remp. literariam cur ite ut facitis.*

MARCUS TULLIUS CICERO TERENTIÆ SALVTEM PLVRIMAM DICIT.

LIBER PRIMVS.

Famil. Libro 14. Epist. 22. 1

SI vales, bene est: ego valeo. Nos quotidiè tabellarios vestros exspectamus: qui si venerint, fortasse erimus certiores quid nobis faciendum sit, faciemusque te statim certiorem. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. Kalend. Sept.

Tullius S. D. Terentiæ suæ, Fam. 14. 21. 2

SI vales, bene est: ego valeo. Da operam ut convalescas: quod opus erit, ut res tempusq; postulat, provideas atque administras, & ad me de omnibus rebus quàm sæpissime literas mittas. Vale.

Cicero S. D. Terentiæ suæ Fam. 14. 8. 3

SI vales, bene est: ego quidem valeo. Valetudinem tuam velim cures diligentissimè. Nam mihi & scriptum, & nunciatum est, te in febrim subitò incidisse. Quod celeriter me fecisti de Cæsaris literis certiorem, fecisti mihi gratum. Item posthac si quid opus erit, si quid acciderit novi facies ut sciam. Cura ut valeas. Vale. Datum 4. Nonas Iunij.

Tullius S. D. Terent. suæ, Fam. lib. 14. 23. 4

SI vales, bene est: ego valeo. Nos neq; de Cæsaris adventu, neq; de literis, quas Philotimus habere dicitur, quicquã adhuc certi habemus. Si quid erit certi faciam te statim certiorem. Valetudinẽ tuam fac ut cures. Vale. 4. Idus Sextil.

Cicero S. D. Terent. suæ, Fam. lib. 14. Epist. 24. 5

SI vales, bene est: valeo. Redditæ mihi tandem sunt à Cæsare literæ satis liberales: & ipse opinione celeriùs venturus dicitur. Cui utrùm obviam procedam, an hic eum exspectem, cum constituero, faciam te certiorem Tabellarios mihi velim quamprimùm remittas. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. Prid. Id. Sextil.

Tullius S. D. Terent. suæ, Fam. lib. 14. Epist. 17. 6

SI quid haberem, quod ad te scriberem, facerem id & pluribus verbis, & sæpiùs. Nunc quæ sunt negotia vides.

Ego autem quomodo sim affectus, ex Lepta, & Trebatio poteris cognoscere. Tu fac ut tuam & Tulliæ valetudinem cures. Vale.

Tullius S. D. Terent. suæ, Famil. lib. 14. Epist. 15. 7

SI vales, bene est: ego valeo. Constitueramus, ut ad te anteà scripseram, obviam Ciceronem Cæsari mittere: sed mutavimus consilium, quia de illius adventu nihil audiebamus. De cæteris rebus etsi nihil erat novi, tamen quid velimus, & quid hoc tempore putemus opus esse, ex Sicca poterit cognoscere. Tulliam adhuc mecum teneo. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. 12. Kal. Quintil.

Tull. S. D. Ter. suæ, Fam. lib. 14. Epist. 19. 8

IN maximis meis doloribus excrutiat me valetudo Tulliæ nostræ. De qua nihil est quod ad te plura scribam: tibi enim æquè magnæ curæ esse certò scio. Quòd me propius vultis accedere, video ita esse faciendum: etiam ante fecissem: sed me multa impedierunt, quæ ne nunc quidem expedita sunt. Sed à Pōponio exspecto literas, quas ad me quàm primùm perferendas cures velim. Da operam ut valeas.

Tullius S. D. Terent. suæ, Famil. lib. 14. Epist. 12. 9

QVòd nos in Italiam salvos venisse gaudes, perpetuò gaudeas velim. Sed perturbati dolore animi, magnisq; injuriis, metuo, ne id consilij ceperimus, quod non facilè explicare possimus. Quare quantum potes nos adjuva. Quid autem possis, mihi in mentem non venit. In viam quòd te des hoc tempore nihil est: & longum est iter, & non tutum, & non video quid prodesse possis si veneris. Vale. Datum Pridie Nonas Novemb. Brundusio.

Tull. S. D. Ter. suæ, Fam. lib. 14. Epist. 11. 10

SI vales, bene est: ego valeo. Tullia nostra venit ad me pridie Idus Iunij, cujus summa virtute, & singulari humanitate, graviore etiam sum dolore affectus, nostra factum esse negligentia, ut longè alia in fortuna esse, atque ejus pietas ac dignitas postulabat. Nobis erat in animo Ciceronem ad Cæsarem mittere, & cum eo Cn. Salust. Si profectus erit, faciam te certiorem. Valetudinem tuam diligenter cura. Vale. 17. Kalend. Quintil.

Tul.

Tull. & Cic. S. D. Terent. suo, Fam. lib. 16. Epist. 2. 11

SEptimum jam diem Corcyrę tenebamus. Cui autem pater, & filius Buthroti: solicitiq; eramus de tua valetudine mirum in modum: nec mirabamur nihil à te literarum. Iis enim ventis istinc navigatur, qui si essent, nos Corcyrę non * sederemus. Cura igitur te, & confirma; & cum commodè & per valetudinem, & per anni tempus navigare poteris, ad nos amantissimos tui veni. Nemo nos amat, qui te non diligat. Charus omnibus exspectatusque venies. Cura ut valeas etiam atque etiam Tyro nostro. Vale. 15. Kalend. Novemb. Corcyrę.

SEDEREMVS) *Sedere est interdum nihil agere, sed morari, ut hic & apud Terentium. Sedere domi virginem tam grandem.*

Tullius S. D. Terenti suo, Famil. 16. Epist. 4. 12

NOn queo ad te, nec lubet scribere, quo animo sim affectus tantùm scribo & tibi & mihi maximę voluptati fore, si te firmum quamprimùm videro. Tertio die ábi te ad Alyzeam accesseram*. Is locus est citra Leucadem stadia 120. Leucade aut teipsum aut tuas literas à Marione putabam me accepturum. Quantum me diligis, tantùm fac ut valeas, vel quantum te à me scis diligi. Nonis Novemb. Alyzię.

Cicero filius Terenti S. D. Fam. lib. 16. Epist. 25. 13

ETsi justa & idonea usus es excusatione incertissimi literarum tuarum, tamen id ne sæpius facias rogo. Nam etsi de republicâ rumoribus & nuncijs certior fio, & de tua in me voluntate semper ad me perscribit pater, tamen de quavis minima rescripta à te ad me epistola semper fuit gratissima. Quare cùm in primis tuas desiderem literas, noli committere, ut excusatione potius expleas officium scribendi, quam assiduitate literarum. Vale.

Cicero S. D. Sulpitio. Fam. 13. 290. 14

HAgesaretus Laristæus magnis meis beneficijs ornatus in consulatu meo, memor, & gratus fuit, meque postea diligentissimè coluit. Eum tibi magnopere commendo: & ut hospitem & familiarem meum, & gratum hominem, & alium bonum, & principem civitatis suæ & tua necessitudine

dignissimum. Pergratum mihi feceris, si dederis operam, ut is intelligat hanc meam commendationem magnum apud te pondus habuisse. Vale.

Cicero Trebatio. S. D. Fam. 7. 18. 15

EPistolam tuam quam accepi ab L. Aruntio conscidi innocentem: nihil enim habebat, quod non vel in concione rectè legi posset. Sed & Aruntius ita te mandasse aiebat, & tu adscripseras. Verùm illud esto, nihil te ad me posteà scripsisse demiror, præsertim tam novis rebus. Vale.

Cic. S. D. Q. Val. Legato. Proconsul. Fam. lib. 13. Epist. 6. 16

PVb. Cornelius qui tibi has literas reddidit est mihi à P. Cusipio cõmendatus, cujus causa quantoperè cuperé deberemque profectò ex me facilè cognovisti: Vehementer te rogo, ut cures, ut ex hac cõmendatione mihi Cusipius quàm maximas quamprimùm, quàm sæpissimè gratias agat. Vale.

Suc S. D. Memmio. Fam. 13. 3. 17

AVlum Fusium unum ex meis intimis observantissimum studiosissimumq; nostri, eruditum hominem, & summa humanitate, tuaque amicitia dignissimum, velim ita tractes ut mihi coram recepisti. Tam mihi gratum id erit, quàm quod gratissimum. Ipsum præterea summo officio & summa observantia tibi in perpetuum devinxeris. Vale.

Cicero S. D. Cornificio. Fam. 12. 27. 18

SExtus Ausidius, & observantiâ qua me colit, accedit ad proximos, & splendore equitis Romani nemini cedit. Est autem ita temperatis, moderatisq; moribus: ut summa severitas summa cum humanitate jungatur. Cujus tibi negotia quę sunt in Africa ita cõmendo, ut majore studio, magisve ex animo cõmendare non possum. Pergratum mihi feceris si dederis operam, ut is intelligat meas apud te literas maximum pond⁹ habuisse. Hoc te veheméter, mi Corrifici, rogo. Vale.

Cicero. S. D. Basilio. Fam. lib. 6. Epist. 16. 19

TIbi gratulor: mihi gaudeo: te amo, tua tueor à te amari & quid agas quidq; agatur certior fieri volo. Vale.

D. Brutus Imp. Tull. Cic. S. D. 11. 4. 20

SI de tua in me voluntate dubitarem, multis à te verbis peterem, ut dignitatem meam tueare: sed profecto est ita: ut mihi persuasi, me tibi esse curæ. Progressus sum ad

Inalpinos, cum exercitu, non tam nomen capiens imperatorium, quàm cupiens militibus satisfacere, firmosque eos ad tuendas nostras res afficere, quod mihi videor consecutus, nam & liberalitatem nostram & animum sunt experti, cum omnium bellicosissimis bellum gessi, multa castella cœpi, multa vastavi. Non sine causa ad senatum literas misi. Adjuva nos tua sententia, quod cùm facies ex magna parte communi commodo inservieris. Vale.

M. T. C. Servio. Sulpitio. S. D. Fam. 13. 20. 21

ASclapone Patrensi medico utor valde familiariter, ejusque tum consuetudo mihi jucunda fuit, tum etiam ars, quam sum expertus, in valetudine meorum, in qua mihi tum ipsa scientia, tum etiam fidelitate benevolentiaque satisfecit. Hunc igitur tibi commendo & à te peto, ut des operam, ut intelligat diligenter me scripsisse de se, meamq; commendationem usui magno sibi fuisse. Erit id mihi vehementer gratum. Vale.

Cicero S. D. Appio Balbo. Fam. 10. 29. 22

DE meo studio erga salutem & incolumitatē tuam credo te cognoscere ex literis tuorum: quibus me cumulatissimè satisfecisse, certò scio: nec ijs concedo quanquam sunt singulari in te benevolētia, ut te salvū malint, quam ego, illi multi necesse est concedant, ut tibi plus, quā ipsi hoc tēpore prodesse possim: quod quidem nec desisti facere, nec desistam, & jam in maxima re feci, & fundamenta jeci salutis tuæ. Tu hac bono animo magnoq; sis meq; tibi nulla re defuturum esse confidas. Prid. Nonas Quintil. Vale.

Cicero S. D. Mario. Fam. 7. 4. 23

AD 8. Kal. Iulias Cumanum veni cum Libone tuo, vel nostro potiùs: Pōpeianū statim cogito: sed faciam te ante certiorē. Te cum semper valere cupio tū certè dum hic sumus. Vides enim quāto post una futuri sumus. Quare si quid cōstitutū cū podagra habes, fac in alium diem differas. Cura igitur ut valeas, & me hoc biduo aut triduo exspecta. Vale.

Cic. Planco imp. Consul. Def. S. D. Fam. l. 10. *Ep.* 14. 24

OGratam famam; biduo ante victoriam, de subsidio tuo, de studio, de celeritate, de copijs, atque etiam hostibus

fuis, ſpes omnis in te eſt. Fugiſſe enim ex prælio Marcheni dicuntur nobiſſimi latronum duces. Eſt autem non minus grauum extrema audere quàm prima depellere. Equidem exſpectabam iam tuas literas, atque tum multis iperabam de rebus eam Lepidum temporibus admodum rebus & Reipublicæ faci eſſe factuum. Imillum igitur tuam incumbe in Plancum, ne qua ſcintilla aceruum hoſtium relinquatur. Quod ſi erit factum, & Reipublicam divino beneficio affeceris, & ipſe æternam gloriam conſequêre. Idus Maj. Vale.

Cicero Papirio Pæto. S. D. Famil. 9. 23. 25

HEri veni in Cumanum; eras ad reſcribam. Sed cùm certum ſciam, faciam te paulò ante certiorem. Etſi Marcus Ceparius, cùm mihi in ſylva Gallinaria obviâ veniſſet quæriſſemque quid ageres, dixit te in lecto eſſe, quod ex pedibus laborares, tuli ſcilicet moleſtè ut debui: ſed tamen conſilium ad te venire, ut & viderem te, & viſerem, & cœnarem etiam. Non etiam arbitror cocum etiam te arthriticum habere. Exſpecta igitur hoſpitem cùm minimè edacem, tum minimè cœnis ſumptuoſis. Vale.

GALLINARIA. Varro de Rust. lib. 3. Syrya gallinaria, à gallinis ruſticis dicta, in mari Tuſco, ſecundum, Italiam, contra montes Zigiſticos. Strabo lib 5.

Cicero S. D. Planc. Fam. 4. 15. 26

ACcepi per breves tuas literas: quibus id quod ſcire cupiebam, cognoſcere non potui: cognovi autem id quod mihi dubium non fuit. Nam quàm fortiter ferres communes miſerias, non intellexi: quam me amares facile perſpexi, ſed hoc ſcieram: illud ſi ſciſſem, ad id meas literas accommodaſſem. Sed tamen etſi antea ſcripſi ut exiſtimavi ſcribi oportere, tamen hoc tempore brevius, te cohortandum putavi, ne quo in periculo te proprio exiſtimares eſſe, in magno omnes, ſed tamen in communi ſumus. Quare non debes aut propriam fortunam & priuatam putare, aut communem recuſare. Quapropter eo animo ſimus inter nos quo ſemper fuimus: quod de te ipſe rare, de me præſtare poſſum. Vale.

C. Vitabella S. D. Famil. 9. 12. 27

GRatulor Baiis noſtris, ſi quidem, ut ſcribis, ſalubres experiri facturum, aut forte te amant, & ubi allentantur,

& tamdiu, dum tu ades, sine oblitæ sui. Quod quidem si ita est, minime miror; cœlum etiam & terras vim suam, si tibi ita conveniat, dimittere. Orationculam pro Deiotaro, quam requirebas, habebam mecum, quod non putaram. Itaq; eam tibi misi, velim sic legas, ut causam tenuem, & modicam, nec scriptione magis pœne digna; sed ego hospiti veteri & amico munusculum mittere volui * levidense, crasso filo, cujusmodi ipsius fuit cetera munera. Tu velim animo sapienti fortiq; sis, ut tua moderatio & gravitas aliorum iniamet injuriam. Vale.

* LEVIDENSE) Adjectivum regendum, sic Isidorus. Et contrariam ponit Pa. ladium vestem, quæ gravis & densa & calcata sit, ut prior lanion nempe.

C. Imper. Marc. Calio Ædili Curuli. Fam. S. D. 2. 14. 28

FAbio viro optimo, & homine doctissimo, familiarissime utor, mirificeque eum diligo, cum propter summum ingenium ejus summamque doctrinam, tum propter singularem modestiam. Ejus negotium sic velim suscipias, ut res esset mea. Novi ego vos magnos patronos, * hominem occidat oportet, qui vestra opera uti velit; sed in hoc homine nullam accipio excusationem, omnia relinques si me amabis, cum tua opera Fabius uti volet. Ego res Romanas vehementer exspecto & desidero, imprimisq; quod agas scire cupio. Nam jamdiu propter hyemis magnitudinem nihil novi ad nos afferebatur. Vale.

HOMINEM OCCIDAT) Jocatur cum laude Cæsaris: solus enim magni patroni graves tantum causas recipere.

Cicero Trebatio S. D. Fam. 7. 22. 29

ILluseras heri inter * scyphos, quod dixeram controversiam de postliminio hæres, quod furtum ante factum esset, recte furti agere; itaq; etsi domum * bene potus seroque redieram: tamen id caput ubi hæc controversia est, notavi & descriptum tibi misi: ut scires, te quod tu neminem sensisse dicebas, Sextum Helium, M. Manilium, M. Brutum sensisse. Ego tamen Scævolæ & Teritæ assentior. Vale.

SCYPHIS) Scyphus Vasportorium fuit. Ticul.

Additabat cum Scyphus ante dapes.

BENE POTVS) Provectior hic bene mamatus. Horat.

ETsi mihi tuæ literæ jucundissimæ sunt tamen jucundius fuit, quod in summa occupatione tua Planco Collegæ mandasti, ut te mihi per literas excusaret, quod fecit ille diligenter, mihi autem nihil amabili officio tuo & diligentia. Conjunctio tua cum collega, concordiaq; vestra quæ literis Communibus declarata est. S. P. Q. R. gratissima accidit. Quod superest, perge mi Brute, & jam non cum alijs, sed tecum ipse certa. Plura scribere non debeo, præsertim ad te, quo magistro brevitatis uti cogito. Literas tuas vehementer exspecto, & quidem taleis qualeis maximè opto. Vale.

Cic. S. D. Furfanio Proconsul. S. D. Fam. 6. 9. 31

CVM A. Cecina tanta mihi familiaritas consuetudoque semper fuit, ut nulla major esse possit. Nam & patre ejus claro homine, & forti viro plurimùm usi sumus, & hunc à puero, quod & spem mihi magnam afferebat summæ probitatis summæq; eloquentiæ, & vivebat mecum conjunctissimè, non solùm officijs amicitiæ, sed etiam studijs communibus sic semper dilexi, ut non ullo cum homine conjunctius viverem. Nihil attinet me plura scribere; quàm mihi necesse sit ejus salutem, & fortunas quibuscunq; rebus possim tueri vides. Reliquum est, ut cùm cognórim pluribus rebus, quid tu & de bonorum fortuna, & de Reip. calamitatibus sentieres, nihil à te petam, nisi ut ad eam voluntatem, quam tua sponte erga Cecinam habiturus esses, tantus cumulus accedat commendatione mea quanti me à te fieri intelligo. Hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

Cic. Cornificio Collegæ S. D. Fam. 12. 26. 32

GRatæ mihi tuæ literæ nisi quod Sinuessanum diversorium tam contempsisti. Quam quidé contumeliam villa pusilla iniquo animo ferret, nisi in Cumano & Pompeiano redlideris *πάντα τὰ περὶ πάντων omnia de omnibus. Sic igitur facies meq; amabis & scripto aliquo lacesses. Ego enim respondere faciliùs possum quam provocare. Quod si ut *cessabis, lacessam, nec tua inertia etiam ignaviam afferet. Plura otiosus. Hæc cùm essem in senatu, exaravi. Vale.

PANTA) Plenam hæc verba compensationem significant: sic Lib 15. Epist. 7. VT BS.) Quæ tua est consuetudo.

CAius Anicius familiaris meus, vir omnibus rebus ornatus, negotiorum suorum causa legatus est in Africam *legatione libera, eum velim rebus omnibus adjuves operamque des, ut quàm commodissimè sua negotia conficiat. Imprimisque quod ei charissimum est, dignitatem ejus tibi commendo. Idque à te peto, quod ipse in provincia facere sum solitus non rogatus, ut omnibus senatoribus lectores darem: quod idem acceperam, & cognoveram à summis viris factitatum. Hoc igitur mi Cornifici facies, cæterisque rebus omnibus ejus dignitati, reique, si me amas, consules. Id erit mihi gratissimum. Da operam ut valeas.

LEGATIO LIBERA) Senatoribus ad sua negotia proficiscentibus concedi solita est: sine onere & negotio.

Cicero S. D. Cassio. Fam. 12. 9. 34

BRevitas tuarum literarum me quoq; breviorem in scribendo facit: & verè ut dicam, non satis occurrit, quod scribam, Nostras enim res in actis perferri ad te certò scio: tuas autem ignoramus, tanquam enim clausa sit Asia, sic nihil perfertur ad nos, præter rumores de oppresso Dolabella, satis illos quidem cõstantes, sed adhuc sine autore. Nos confectum bellum cùm putarem*, repentè à Lepido tuo in summam sollicitudinem adducti sumus. Itaque persuade tibi maximam Reip. spem in te, & in tuis copijs esse. Firmos omnino exercitus habemus: sed tamen ut omnia, ut spero, prosperè procedant, multum interest te venire. Exigua est enim spes Reip. nam nullam non libet dicere, sed quæcunque est ea despondetur anno consulatus tui. Vale.

Tul. & Cr. fil. & Q. S. D. T. humaniss. & optimo fratri. 16. 1. 35

VIde quanta in te sit suavitas, duas horas Thyrei fuimus: Xenomenes hospes te tam diligit, quàm si vixerit tecũ. Is omnia pollicitus est, quæ tibi essent opus: facturum puto, mihi placebat, si firmitur esses, ut te Leucadem deportares ut ibi te plane confirmares, Videbis, quid Curio, quid Lisoni, quid medico placeat. Volebam ad te Marionem remittere, quem, cùm meliusculè tibi esset, ad me mitteres: sed cogitavi unas literas Marionem afferre posse, me autem crebras exspectare. Poteris igitur, & facies si me diligis, ut quotidie

tidie sit Acastus in portu. Multi erunt, quibus rectè literas dare possis, qui ad me libenter perferant Equidem Patras euntem neminem prætermittam. Ego omnem spem tibi diligenter curandi in Curio habeo: nihil potest illo fieri humanius, nihil nostri amantius, ei te totũ trade, malo te paulo post valentem, quàm statim imbecillum videre. Cura igitur nihil aliud, nisi ut tu valeas: cætera ego curabo, etiam atque etiam vale. Leucade proficiscens. 7. Id. Novemb.

Tull. & Cic. & Quint. Terons. Fam. 16. 7. 36

TErtiam ad te hanc Epistolam scripsi, eadem die, magis institui mei tenendi caussa, quia nactus eram cui darem, quam quod haberem quid scriberem. Igitur illa: quantum me diligis, tantum adhibe in te diligentiæ. Ad tua innumerabilia in me officia, adde hoc, quod mihi erit gratissimum omnium, cùm valetudinis rationem, ut spero, habueris habeto etiam navigationis. In Italiam euntibus ad me literas dabis, ut ego euntem Patras neminem prætermitto. Cura, cura te, mi Tiro. Quando non contigit, ut simul navigares: nihil est quod festines: nec quicquam cures, nisi ut valeas. Etiam atque etiam vale. 7. Idus Novemb. Actio. vesperi.

Tullius Terons S. D. Fam. 16. 12. 37

EGO verò cupio te ad me venire, sed viam timeo, gravissimè ægrotasti: inedia, & purgationibus, & vi ipsius morbi consumptus es. Graves solent offensiones esse ex gravibus morbis, siqua culpa commissa est. Iam ad id biduum, quod fueris in via, dum in Cumanum venis, accedent continuò ad reditum dies quinque. Ego in Formiano ad 3. Kalend. esse volo, ibi te ut firmum offendam, mi Tiro efficè Literulæ meæ sive nostrę, tui desiderio oblanguerunt. Hac tamen Epistola quam Acastus attulit oculos paululùm sustulerunt. Pompeius erat apud me cùm hæc scribebam: hilarè & libenter ei cupienti audire *nostra, dixi, sine te omnia mea muta esse, tu musis nostris para, ut operas reddas, nostra ad diem dictã fient, docui enim re fides *ἔτυμον quod haberet. Fac planè ut valeas, nos ad summum. Vale, 14. Kalend. Ianuar.

NOSTRA)

NOSTRA) Quæ me tibi facturum promisi. Manumissionem significat. NOTATIONEM) Fides inde dicta est, quod id fiat, quod promissum est.

Cicero S. D. Curioni. Fam. lib. 2. Epist. 4. 38

EPistolarum genera multa esse non ignoras, sed unum illud certissimum, cujus causa inventa res ipsa est, ut certiores faceremus absentes, si quid esset quod eos scire, aut nostra, aut ipsorum interesset. Hujus generis literas à me profectò non exspectas: domesticarum enim rerum tuarum habes, & scriptores, & nuncios: in meis autem rebus nihil est fane novi. Reliqua sunt Epistolarum genera duo, quæ me magnoperè delectant, unum familiare, & jocosum, alterum severum, & grave, utro me minùs deceat uti, non Intelligo. Iocerne tecum per literas? civem mehercule non puto esse, qui temporibus his ridere possit. An gravius aliquid scribam? quid est quod possit graviter scribi à Cicerone ad Curionem, nisi de Repub.? atque in hoc genere hæc mea causa est, ut neque ea quæ non sentio velim scribere. Quamobrem quoniam mihi nullum scribendi argumentum relictum est utar ea clausula qua soleo, teq; ad studium summæ laudis cohortabor. Est enim tibi gravis adversa constituta & parata, incredibilis quædam exspectatio, quam tu una re facillimè vinces, si hoc statueris, quarum laudum gloriam adamaris, quibus artibus eæ laudes comparantur, in ijs esse elaborandum. In hanc sententiam scriberem plura, nisi te tua sponte satis inciratum esse considerem: & hoc quicquid attigi, non feci inflammandi tui causa, sed testificandi amoris mei. Vale.

Cicero S. D. Bruto. Fam. 13. 15. 39

LVcio Titio Strabone equite Romano in primis honesto & ornato, familiarissime utor. Omnia mihi cum eo intercedunt jura summæ necessitudinis. Huic in tua provincia pecuniam debet P. Cor. Ea res à Volcatio, qui Romæ jus dicit, rejecta in Galliam est. Peto à te hoc diligentius, quam si mea res esset, quo est honestius, de amicorum pecunia laborare, quàm de sua, ut negotium conficiendum cures, ipse suscipias, transigas operàmque des, ut quod tibi

quam

æquum & rectum videbitur, ut quàm commodissima conditione libertus Strabonis qui ejus rei causa missus est, negotium conficiat, ad nummosq; perveniat. Id & mihi gratissimum erit: & tu ipse. L. Titium cognosces amicitia tua dignissimum. Quod ut tibi curæ sit, ut omnia solent esse, quę me velle scis, te vehementer etiam atq; etiam rogo. Vale.

Cic. S. D. T. Fam. lib. 5. Epist. 18. 40

ETsi egomet, qui te consolari cupio, consolandus ipse sum, propterea quod nullam rem gravius jam diu tuli quàm incommodum tuum: tamen te magnopere, non hortor solùm, sed etiam pro amore nostro rogo atq; oro, te colligas, virumq; præbeas, & qua conditione omnes homines, & quibus temporibus nati sumus, cogites. Plus tibi virtus tua dedit, quàm fortuna abstulit, propterea quod adeptus es quod non multi * homines novi; amisisti quod plurimi homines nobilissimi. Ea denique videtur conditio impendere legum judiciorum, temporum ut optimè actum cum eo videatur esse, quicquàm levissima pœna ab hac Repub. discesserit. Tu verò qui & fortunas & liberos habebas, & nos, cęterosque necessitudine & benevolentia tecum conjunctissimos, quique magnam facultatem sis habiturus nobiscum & cum omnibus tuis vivendi, & cùm unum sit judicium ex tam multis, quod reprehendatur, idq; una sententia, eaque dubia, potentiæ alicujus condonatum existimetur, omnibus his de causis, debes istam molestiam qu.m levissime ferre. Meus animus erit in te, liberosq; tuos semper, quem tu esse & vis & qui esse debet. Vale.

NOVI) Novus homo & nobilis opponuntur: non autem nobilis & plebeius, quia plerique plebei etiam claris majoribus orti. Novus homo qui majores nullos ante se claros numerare possit, & ipse suæ fortunæ & æstimationis liber est. Paul. Man. lib. 1. 7. Epist. Famil.

Cicero S. D. Trebiano, Fam. 6. 11. 41

DOlabellam antea tantum modo diligebam, obligatus ei nihil eram: nec enim acciderat mihi opus esse: & ille mihi debebat, quod non defueram ejus periculis. Nunc tantorum devinctus ejus beneficio, quod & anteà in re, & hoc tempore in salute tua cumulatissimè mihi satisfecit, ut nemini plus debeam. Qua in re gratulor tibi ita vehementer

ut

ut te quoque mihi gratulari, quàm gratias agere malim: alterum omninò non desidero, alterum verè facere poteris. Quod reliquum est: quando tibi virtus, & dignitas tua reditum ad tuos aperuit, est tuæ sapientiæ, magnitudinisque animi, quid amiseris, obliviscì, quid recuperaveris, cogitare. Vives cum tuis, vives nobiscum. Plus acquisivisti dignitatis quam amisisti rei familiaris: quæ ipsa tum esset jucundior, si ulla res esset publica. Vestorius noster familiaris ad me scripsit, te mihi maximas gratias agere. Hæc prædicatiò tua mihi valde grata est: eaque te uti facilè patior, cum apud alios, tum meherculè apud Sironem nostrum amicum. Quæ enim facimus, ea prudentissimo cuique maxime probata esse volumus. Te cupio videre quamprimum. Vale.

Cicero Tribato, S. D. Fam. 7. 14. 42

CHrysippis Vettius, Cyri architecti libertus fecit ut te non immemorem putarem mei: salutem enim mihi tuis verbis nunciavit. Valde jam lautus es, qui gravere literas ad me dare, homini præsertim prope domestico. Quod si scribere oblitꝰ es, minꝰ multi jam te advocato, causa cadent. Sin nostri oblitꝰ es, dabo operã, ut isthuc veniam antequã planè ex animo tuo effluã. Sin æstivorũ timor te debilitat, aliquid excogita, ut feciſti de *Britannia*. Illud quidé perlibéter audivi ex eodé Chrysippo, te esse Cęsari familiarẽ, sed meherculè mallé id quod erat æquiꝰ, de tuis rebꝰ, ex tuis literis quàm sepissimè cognoscere, quod certè ita fieret, si tu maluisses benevolentię, quàm litium jura perdiscere. Sed hęc jocati sumꝰ & tuo more, & nonnihil etiam nostro. Te valde amamus, nosq; à te amari tum volumus, tum etiam confidimus. Vale.

Tullius Cassio S. D. Fam. 12. 8. 43

SCelus affinis tui lepidi, summamque levitatem, & inconstantiam, ex actis quæ ad te mitti certò scio, cognoscere te arbitror. Itaque nos, confecto bello, ut arbitrabamur, renovatum bellum gerimus: spemque omnes in D. Bruto, & Planco habemus: si verum queris, in te & in meo Bruto non solùm ad præsens perfugium, si, quod nolim, adversi quid acciderit, sed etiam ad confirmationem perpetuæ libertatis. Nos hic de Dolabella audiebamus quæ vellemus:

sed

sed certos autores non habebamus. Te quidem magnũ hominem & præsenti judicio, & reliqui temporis expectatione, ne scito esse. Hoc tibi propositũ, fac ut ad summa contendas. Nihil est tantum, quod non populus Romanus, à te perfici, atque obtineri posse, judicet. Vale.

SCELVS) Quia se cum Antonio conjunxit.
CONSILIO) Vide ad Murenam, Antonio.

Cicero S. D. Marco Lepido. Fam. 10. 27. 44

QVod mihi pro mea summa erga te benevolentia magnæ curæ est, ut quam amplissima dignitate sis: multum te tuli, te senatui gratias non egisse, cum esses ab eo ordine ornatus * summis honoribus. Pacis inter cives conciliandæ te cupidum esse, lætor. Pacem eam, si à servitute sejungis, consules, & Reip. & dignitati tuæ: sin ista pax perditum hominem in possessionem impotentissimi dominatus restituetura est: hoc animo scito esse omnes bonos, ut mortem servituti anteponant. Itaque sapientius, meo quidem judicio, facies, si te in istam pacificationem non interpones, quę neque senatui, neque populo, neque cuiquam bono probatur: sed hęc audies ex alijs, aut certior fies literis. Tu pro tua prudentia, quid optimum factu sit, videbis. Vale.

SVMMIS HONORIBVS) Supplicationem ei decretã, & postea concesso triumpho, & statua aquestri inaurata.

Cic. Planc. Imper. Cæs. Def. S. D. fam. lib. 10. 2. 45

MEum studium honori tuo pro necessitudine nostra non defuisse, si aut tuo in senatum aut honestè venire potuissem. Sed nec sine periculo quisquam liberè de Repub. sentiens, versari potest in summa impunitate gladiatorum: nec nostrę dignitatis videtur esse, ibi sententiam de Repub. dicere, ubi me & meliùs, & propiùs audiant armati, quam senatores. Quapropter in privatis rebus nullũ nec officiũ, neque studiũ meũ desiderabis, nec in publicis quidé, si quid erit, in quo me interesse necesse sit, unquam deero, ne cum periculo quidé meo, dignitati tuę. In ijs autẽ rebus quę nihilominus ut ego absim, confici possint, peto à te, ut me rationem habere velis, & salutis, & dignitatis meę. Vale.

GLADIATORVM) Antonij militum.

Cicero

Cicero Papyrio Peto S. D. Fam. 9. 19. 449

TAmen à malitia non discedis, temuiculo apparatu significas Balbum fuisse contentũ: hoc videris dicere, quum * reges tam sint continentes, multò magis consulares esse oportere, nescis me ab illo omnia ex piscatum: recta enim à porta domum meam venisse, neque hoc admiror: quod non ad tuam potius: sed illud, quod nec ad fitam. Ego autem tribus primis verbis. Quid noster Pætus? At ille adjurans nusquam se unquam libentius. Hoc si verbis assecutus es: aures ad te afferam non minus elegantes: sin autem obsonio: peto à te ne plures esse * Balbos, quàm disertos putes. Me quotidie aliud ex alio impedit. Sed si me, expediero, ut in ista loca venire possim non committam, ut te serò à me certiorem factum putes. Vale.

REGES) Quia pertenuissimus erat apud Cæsarem Balbus: ideo loquitur de eo quasi Rex fuisset. BALBOS) Ambiguitate vocis ludit, est enim proprium viri, & eum notat qui linguæ vitio parum expedite loquitur.

C. Trelonius Cicer. S. D. Fam. 12. 16. 47

SI vales, bene est. Athenas veni ad 2. Kal. Iunij, atque ibi, quod maximè optabam, vidi filium tuum, deditum optimis studijs summaque modestiæ fama. Qua ex te quantam voluptatem ceperim, scire potes, etiam me tacente. Non enim nescis, quanti te faciam, quàm pro nostro veterrimo, verissimoque amore omnibus tuis etiam minimis commodis, non modò tanto bono, gaudeam. Noli putare, mi Cicero, me hoc auribus tuis dare. Nihil adolescenta tuo, atque adeò nostro (nihil enim mihi à te potest esse sejunctum) aut amabilius omnibus ijs qui Athenis sunt est: aut studiosius earum artium, quas tu maximè amas, hoc est optimarum, Itaque tibi, quod verè facere possum libenter quoque gratulor, nec minus etiam nobis, quod eum, quem necesse erat, diligere, qualiscunque esset, talem habemus, ut libenter quoque diligamus. Qui cùm mihi in sermone injecisset se velle Asiam visere, non modo invitatus, sed etiam rogatus est à me, ut id potissimùm nobis obtinentibus provinciam, faceret. Cui nos & charitate, & amore tuum officium præstaturos non debes dubitare.

Illud quoq; erit nobis curæ, ut Cratippus unà cùm eo sit, ne pudeat in Asia feriatum illum ab ijs studijs, in quæ tua cohortatione incitatur, futurum. Nam illum paratum, ut video, & ingressum * pleno gradu, cohortari non intermittemus, quo indies longius discendo, exercendoq; se, procedat. Vos quid egeritis in Repub., cum has literas dabam, non sciebam. Audiebam turbulenta: quæ scilicet cupio esse falsa, ut aliquando otiosa libertate fruamur, quod vel minimè mihi adhuc contigit. Ego tamen, nactus in navigatione nostra pusillum laxamenti, concinnavi tibi munusculũ ex instituto meo, & dictum, cum magno nostro honore à te dictum, concluſi, & tibi infra subscripsi. In quibus versiculis si tibi quibusdam verbis (ὑῤῥημονίτερον liberior in loquendo) videbor: turpitudo personę ejus, in quam liberius invehimur, nos vindicabit. Ignoſces etiam iracundiæ nostræ, quæ justa est in ejusmodi & homines, & cives. Deinde, qui magis hoc Lucilio licuerit assumere libertatis, quàm nobis? quũ etiamsi odio par fuerit, in eos quos læsit, tamẽ certè non magis dignos habuerit, in quos tanta libertate verborum incurreret. Tu, sicut mihi pollicitus es, adjunges me quamprimùm ad tuos sermones. Namq; illud non dubito, quin si quid de interitu Cæsaris scribas, non patiaris me minimam partem & rei & amoris tui ferre. Valẽ, & matrem meosque tibi commendatos habe. 8. Kal. Iun. Athenis.

PLENOGRADV) Intenso & non licè à cursu distante. Sallust. Milites pleno gradu in collem subducit. PERSONE) M. Antonij.

Cicero Curio S. D. Fam. 7. 31. 48

FAcilè perspexi ex tuis literis [quod semper studui] & me à te plurimi fieri, & te intelligere quàm mihi charus esses. Quod quando uterque nostrum consecutus est, reliquum est, ut officijs certemus inter nos: quibus æquo animo vel vincam te, vel vincar abs te. Acilio non fuisse necesse meas dari literas, facile patior. Sulpitij tibi operam, intelligo ex tuis literis non multum opus fuisse, propter res tuas, ita contractas, ut, quemadmodum scribis, nec caput, nec pedes. Equidem vellem uti pedes haberent, ut aliquando redires. Vides enim exaruisse jam veterẽ urbanitatem,

tem, ut Pomponius noster suo jure possit dicere. Nisi nos pauci retineamus gloriam antiquã Attícam. Ergo is tibi nos ei succedemus. Veni igitur, quæso ne tantum semen urbanitatis unà cùm Repub. intereat. Vale.

Cic. Acilia Procos. S. D. Fam. 13. 72. 49

IN Alesina civitate tam lauta, quàm nobili, conjunctissimos habeo, & hospitio, & familiaritate M. & C. Clodios. Archagathum, & Philonem, sed vereor, ne quia complures tibi præcipuè cõmendo, exrquare videar ambitione quadã cõmendationes meas: quanquã à te quidé cumulatè satisfit, & mihi, & meis omnibus. Sed velim sic existimes, hanc familiã & hos mihi maximè esse conjunctos vetustate, officijs, benevolentia. Quamobrem peto à te majorè in modum, ut his omnibus in rebus, quantũ tua dignitas, fidesq; patietur, cõmodes. Id si feceris, erit mihi vehemẽtissimè gratũ. Vale.

Cic. Acil. Proc. S. D. Fam. lib. 13. *Ep.* 33. 50

CNeo Otacilio Nasone utor familiarissimè, ita prorsus, ut illi ordinis nullo familiarius. Nam & humanitate ejus, & probitate in consuetudine quotidiana magnoperè delector. Nihil jam opus est exspectare te, quibus eum verbis tibi commendem, quo sic utor; ut scripsi. Habetis in provincia tua negotia; quæ procurant liberti Hilarius, Antigonus, Demostratus, quos tibi, negotiaque omnia Nasonis, non secus commendo, ac si mea essent. Gratissimum mihi feceris, si intellexero hanc commendationem magnum apud te pondus habuisse. Vale.

Cic. S. D. Acil. proc. Fam. 13. 34. 51

AVitum mihi hospitium est cum Lysone, Lysonis filio Lilybætano, valdeque ab eo observor, cognovique dignum & patre & avo; est enim nobilissima familia. Quapropter cõmendo tibi majorem in modum rem domumq; ejus: magnoque, opere à te peto cures, ut intelligat meam commendationem maximo sibi apud te & adjumento, & ornamento fuisse. Vale.

Cic. Acilio Procos S. D. Fam. 13. 35. 52

GAius Avianus Philoxenus antiquus est hospes meus, & præter hospitium, valde etiam familiaris, quam Cæsar

* meo beneficio in * Novocomenſes retulit. Nomen autem Aviani conſecutus eſt, quod homine nullo plus eſt uſus, quàm Flacco Aviano, meo (quemadmodũ te ſcire arbitror) familiariſſimo. Quæ ego omnia collegi, ut intelligeres, non vulgarem eſſe commendationem hanc meam. Peto igitur abs te, ut omnibus rebus, quod ſine moleſtia tua facere poſſis, ei commodes, habeaſq; in numero tuorum; perficiaſque ut intelligat has literas meas magno ſibi uſui fuiſſe. Erit id mihi majorem in modum gratum. Vale.

MEO BENEF.) Meo rogatu. IN NOVOCOMENS) Inter eos quos Novumcomum deduxit civitate donavit: ij fuere quinque millia, & Græci maximè illuſtres quingenti. Philoxenus autem Græcus quia Siculus.

Cic. Plane. Imper. Coſ. S. D. Fam. 10. 13. 53

VT primùm poteſtas data eſt augendæ dignitatis tuæ nihil prætermiſi in te ornando, quod poſitum eſſet, aut in præmio virtutis, aut in honore verborum. Id ex ipſo ſenatus conſulto poteris cognoſcere: ita enim eſt perſcriptum, ut à me deſcripto dicta ſententia eſt; quam ſenatus frequens ſecutus eſt ſummo ſtudio, magnoq; conſenſu. Ego, quanquam ex tuis literis, quas mihi miſiſti, perſpexeram te magis judicio bonorum, quàm inſignibus gloriæ delectari: tamen conſiderandum nobis exiſtimavi, etiam ſi tu nihil poſtulares, quantum tibi à Repub. deberetur. Tu contexes extrema cum primis. Qui enim M. Antonium oppreſſerit, is bellum confecerit. Itaque Homerus non Ajacem, nec Achillem, ſed Vlyſſem appellavit πτολιπορθον. Vrbis vaſtatorem.

Ptoliporthon.) Vrbis vaſtatorem. Vlyſſes etenim ſua aſſutia Trojano bello finem fecit.

Cic. Coſ. S. D. Fam. lib. 12. Epiſt. 6. 9

QVI ſtatus rerum fuerit tum, cum has literas dedi, ſcire poteris ex C. Tidio Strabone, viro bono, & optimè de Repub. ſentiente. Nam quid dicam cupidiſſimo tui, qui domo & fortunis relictis, ad te potiſſimum profectus ſit? Itaque eum tibi, nec commendo quidem, adventus ipſius ad te facile eum commendabit. Tu velim ſic exiſtimes, tibique perſuadeas, omne perfugium bonorum in te, & Bruto eſſe poſitum, ſi quod nolim, adverſi quid evenerit. Res cum hæc ſcri-

bebam

bebam, erat in extremum deducta discrimen. Brutus enim Mutinæ vix jam sustinebat: qui si conservatus erit, vicimus: sin (quod Dij omen avertant) omnis omnium cursus est ad vos. Proinde fac tantum animum habeas, tantumque apparatum, quanto opus est ad universam. Rempublicam recuperandam. Vale.

Cic. S. D. Cæsar. Coll. Fam. 12. 17. 55

GRata mihi vehementer & memoria nostri tua, quam significasti literis: quam ut conserves, non quòd de tua constantia dubitem, sed quia mos est ita rogandi, rogo. * Ex Syria nobis tumultuosiora quædam nunciata sunt: quę, quia tibi sunt propiora, quàm nobis, tua me causa magis movent quàm mea. Romæ summum otium est, sed ita, ut malis salubre aliquod & honestum negotium: quod spero fore, quia video id curæ esse Cæsari. Me scito, dum tu absis, quasi occasionem quandam, & licentiam nactum, scribere audacius, & cætera quidem fortasse, quæ etiam tu concederes: sed proximè scripsi de optimo genere dicendi, in quo sæpe suspicatus sum te à judicio, nostro, sic scilicet, ut doctum hominem à non indocto, paulum dissidêre. Huic tu libro maximè velim ex animo, si minus, gratiæ causa, suffragére. Dicam tuis, ut eum, si velint, describant, ad teque mittant. Puto enim, etiam si rem minus probabis, tamen in ista solitudine quicquid à me profectum sit, jucundum tibi fore. Quod mihi existimationem tuam, dignitatemque cõmendas, facis tu quidé, omnium more: sed velim sic existimes, me, cùm amori, qué inter nos mutuum esse intellgã, plurimũ tribuere, tum de summo ingenio, & de optimis tuis studijs, & de spe amplissimæ dignitatis tuæ ita judicare, ut neminem tibi anteponam, comparem paucos. Vale.

EX SYRIA) Seditionem fecit. Q. Cæcilius, Bassus, qui postea se Cassio tradidit, & legionem suam. Dio. lib. 47.

Cic. S. D. Tiberio Proprat. 13. 54. 56

CVM mihi multa grata sunt, quæ tu adductus mea commendatione fecisti: tum imprimis, quod M. Marcilium amici, atque interpretis mei filium, liberalissimè

tractavisti. Venit enim Laodiceam, & tibi apud me, mihique propter te gratias maximas egit. Quare quod reliquum est, à te peto, quando apud gratos homines beneficium ponis, ut eò libentius nis commodes: operamque des, quoad fides tua patietur, ut socrus adolescentis rea ne fiat. Ego, cùm antea studiose commendabam Marcilium, tum multò nunc studiosius, quod in longa * aparitione singularem, & prope incredibilem patris Marcilij fidem, abstinentiam modestiamque cognovi. Vale.

(APARITIONE) Qui præibant Magistratibus apparitiores dicebantur. Apparitio est munus ipsum. Apparitores erant scribæ, accensi, lictores, viatores, præcones, &c.

LIBRI PRIMI FINIS.

LIBER SECUNDUS.

Cicer. Attico S. D. Ad Atticum. lib. 3. Ep. 27. 1

EX tuis literis, & ex reipsa, nos funditùs periisse video. Te oro, ut quibus in rebus mei tui indigebunt, nostris miserijs ne desis. Ego te ut scribis, citò videbo, plura non scribo. Cura ut valeas.

Cic. Att. S. D. ad Att. 3. 21. 2

TRiginta dies erant * ipsi, cùm dabam has literas, per quos nullas à vobis acceperam. Mihi autem erat in animo jam, ut ante ad te scripsi, ire in Epeirum, & ibi omnem casum potissimum exspectare. Te oro, ut si quid erit quod perspicias, quamcunque in partem quàm planissimè ad me scribas & meo nomine, (ut scribis) literas quibus putabis opus esse ut des. Vale. Quint. Kal. Novem.

TRIGINTA DIES ERANT IPSI) Vistata locutio scriptoribus: id est integri & plani, hoc est, planè triginta dies, Libr. 2. Familiar. Epist. 8. Ego cùm Athenis decem ipsos dies fuissem.

Cicero Att. S. D. ad Atticum. 3. 22. 3

EGo quod per Thessaliam, si erim in Epeirum, perdiu nihil eram auditurus, & quod me studiosos habeo Dyrthachinos, ad eos perrixi, cùm illa superiora Thessalonicæ scrip-

scripsissem: inde cùm ad te me convertam, faciam ut scias: tuque ad me velim omnia quàm diligentissime ocneuimodi sunt, scribas. Ego jam aut rem, aut ne spem quidem exspecto. Vale, Kal. Decemb. Dyrrchahij.

CVICVIMODI) Sive læta sive tristia; sæpè recepta vox Agel. lib. 9. cap. 2. Vide Authores ling. Latinæ. Sic Terent. Cuicui. Alibi Cic. Cuiuscunque modi. Auson. Popma. 1. lib. cap. 7. de usu Antiquæ Locu.

Cicero Attico S. D. A. 3. 1. 4

CVM antea maximè nostra interesse arbitrabar, te esse nobiscum: tum verò ut legi rogationem, intellexi ad iter quod constitui, nihil mihi optatiùs cadere posse, quàm ut tu me quamprimùm consequare: ut, cum ex Italia profecti essemus, sive per Epeirum iter esset faciendum, tuo tuorumque præsidio uteremur: sive aliud quid agendum esset, certum consilium de tua sententia capere possemus. Quamobrem te oro, des operam ut me statim consequare, quanto citius potes, quoniam de provincia Macedonia perlata lex est. Pluribus verbis tecum agerem, nisi pro me apud te res ipsa loqueretur. Vale.

ROGATIONEM) Intelligit Clodiam, ne intra 400. millaria ad Romam esset aut maneret Cicero.

Cic. Att. S. D. Att. lib. 3. Epist. 2. 5

ITineris nostri causa fuit, quod non habebam locum, ubi pro meo jure diutiùs esse possem, quam in fundum Sicæ, præsertim nondum rogatione correcta: & simul intelligebam, ex eo loco, si te haberem posse me Brundusium referre: sine te autem non esse nobis illas parteis tenendas propter * Autronium. Nunc, ut ad te antea scripsi, si ad nos veneris, consilium totius rei capiemus. Iter esse molestum scio, sed tota calamitas omneis molestias habet. Plura scribere non possum, ita sum animo perculso, & abjecto. Cura ut valias. Dat. 6. Id. Apr. in oris Lucanæ.

AVTRONIVS) Hic erat ex conjuratis, quibus hostis Cicero qui in iisdem partibus exulabat: ideoque eum verebatur Tullius.

Cicero Attico S. D. 3. 3. 6

VTinam illum diem videam, cùm tibi agam gratias, quod me vivere coegisti. Adhuc quidem valde me pœnitet: sed te oro, ut ad me * Vibonem statim venias, quò ego multis de causis converti iter meum sed eò si veneris, de toto

itinere, ac fuga mea consilium capere potero: si id non feceris, mirabor. Sed confido te esse omnino facturum. Vale.

VIBO.) Oppidum Thuriorum.

Cicero Attico S. D. A. 3. 5. 7

TErentia tibi & sæpe, & maximas gratias agit. Id est mihi gratissimum. Ego enim vivo miserrimus, & maximo dolore conficior. Ad te quid scribam, nescio: Si enim es Romę: jam me assequi non potes: sin es in via, cùm eris me assecutus, coram agemus, quæ erunt agenda tantùm te oro, ut quoniam meipsum semper amasti, eodem amore sis. Ego enim idem sum. Inimici mea mihi, non meipsum ademerunt. Cura, ut valeas. 8. Id. April. Thurli.

MEIPSVM) Non opes meas aut honores dilexisti, sed personam.

Cicero Att. A. 3. 5. 8

NON fuerat mihi dubium, quin te Terenti, aut Brundusij visurus essem, idque ad multa pertinuit: in eis, ut & in Epiro consisteremus, & de reliquis rebus, tuo consilio uteremur: quoniam id non contigit erit hoc quoq; in magno numero nostrorum malorum. Nobis iter est in Asiam, Cyzicum: tibi meos cõmendo, me vix miseriq́ue sustento. Vale, Dat. 14. Kal. Maij. Tarenti.

Cic. Att. 3. 25. 9. 9

POst tuum à me discessum literę mihi Roma allatę sunt, ex quibus prospicio, nobis in hac calamitate tabescendum esse, neque enim, (sed bonam in partem accipies) si ulla spes salutis nostræ subesset, tu, pro tuo amore in me, hoc tempore discessisses. Sed ne ingrati, aut ne omnia velle nobiscum unà interire videamur, hæc omitto. Illud abs te peto, des operam, id quod mihi affirmasti, ut antè Kal. Ian. ubicunque erimus, fistas. Vale.

Cicero Attico A. 3. 16. 10

TOtum iter mihi incertum facit exspectatio literarum tuarum, Kalendi, Sext. datarum, nam si spes erit, Epirum, sin minus, Cyzicum aut aliud quid sequemur. Tuæ, quidé literæ, quo sæpius à me leguntur, hoc spem mihi faciunt minorem quòd cùm lectæ sunt, tum id quod attulerunt ad spem, infirmant: ut facilè appareat te & consolationi

ni servire & veritati : idque te rogo planè, ut ad me, quę scies ut erunt; quæ putabis ita scribas ut putabis. Vale. Dat. 12. Kalend. Septem.

Cic. Att. S. A. 3. 18. 11

EXspectationem nobis non parvam attuleras, cùm scripseras Varronē tibi pro amicitia confirmasse, causam nostram Pompeium certe susceperum, & simul ac à Cæsare ei literæ, quas exspectare remissæ essent, actoré etiam daturum, utrum id nihil fuit? an adversatæ sunt Cæsaris literæ? an est aliquid in spe? etiam illud scripseras eundē * secundū comitia dixisse. Fac (si vides quantis in malis jaceam, & si putas esse humanitatis tuæ) me fac de tota causa nostra certiorem. Nam Quintus frater homo mirus, qui me tam valde amat, omnia mittit spei plena, metuens credo defectionē animi mei. Tuæ autem literæ sunt variæ, neque enim me desperare vis, nec temerè sperare. Fac, obsecro te, ut omnia, quæ à te perspici possunt, sciamus. Vale.

SECVNDVM COMITIA) Id est, habitis comitijs de me in senatu actum iri.

Cicero S. D. Attico. A. 11. 12

ME & tuæ literæ, quidam boni nuntij, non optimis tamen auctoribus, & exspectatio vestrarum literarum, & quòd tibi ita placuerat, adhuc Thessalonicæ tenebant, si accepero literas, quas exspecto, si spes erit ea, quę rumoribꝰ afferebatur, ad te me conferam: si non erit, faciam te certiorem quid egerim. Tu me, ut facis, opera, consilio, gratia juva. Consolari jam desine, objugare verò noli, quod cùm facis, ut ego tuum amorem & dolorem desidero : quem ita affectum mea ęrumna esse arbitror, ut te ipsum consolari nemo possit. Quintum fratrem optimum humanissimumq; sustenta. Ad me, obsecro te ut omnia certa perscribas. Vale. Datum 4. Kalend. Quint.

Cicero Attico S. D. ad Attic. lib. 3. Epist. 4. 13

MIseriæ nostrę potiùs velim, quàm inconstantiæ tribuas, quod à Vibone, quò te arcessebamus, subitò discessimus. Allata est enim nobis rogatio de pernicie mea, in qua quod correctum esse audiveramus, erat hujusmodi,

ut mihi ultra quingenta millia liceret esse. Illò cùm pervenire non liceret, statim iter Brundusium versus contuli ante diem rogationis, ne & Sica, apud quem eram periret: & quod Militæ esse non licebat. Nunc tu propera ut nos consequare si modò recipiemur, adhuc invitamur benignè, sed quod superest, timemus. Me, mi Pomponi, valdè pœnitet, vivere, qua in re apud me tu plurimum valuisti. Sed hæc coram, fac modò ut venias. Vale.

Cicero S. D. Attico. At. 1. 15. 14

ASiam Quinto suavissimo fratri obtigisse audisti, non enim dubito, quin celeriùs tibi hoc rumor, quam ullius nostrùm literæ nunciarint. Nunc, quoniam & laudis avidissimi semper fuimus, & præter cæteros Φιλέλληνες, Græcorum amatores, & sumus, & habemur, & multorum odia, atque inimicitias Reipub. causa suscepimus, παντοίης ἀρετῆς μιμνήσκεο: omnis virtutis reminiscere: curaque effice, ut ab omnibus & laudemur, & amemur. His de rebus plura ad te in ea Epistola scribam, quam ipsi Quinto dabo. Tu velim me certiorem facias, quid de meis mandatis egeris, atque etiam, quid de tuo negotio. Nam, ut Brundusio profectus es, nullæ mihi abs te sunt redditę literę. Valde aveo scire, quid agas. Id. Mar. Vale.

M. T. C. T. P. S. D. Attico. At. 2. 10. 15

VOlo ames constantiam meam, ludos Antij spectare non placet. Est enim ὑποσόλοικον, subabsurdum, cùm velim vitare omnium deliciarum suspitionem repentè αἰαφάνεσθαι apparere non solùm delicatè, sed etiam ineptè peregrinantem. Quare usque ad Nonas Maias te in Formiano exspectabo. Nunc fac, ut sciam, quo die te visuri simus. Ab Appij foro hora quarta dederam, aliam paulò ante à Tribus tabernis. Vale.

M. T. C. T. P. Attico. At. 2. 11. 16

NArro tibi, plane relegatus mihi videor posteaquam in Formiano sum. Dies enim nullus erat, Antij cùm essem, quo die non melius scirem Romę quid ageretur, quàm ij, qui erant Romæ. Etenim literæ tuæ non solùm quid Romæ,

mæ, sed etiam quid in Republica, neque solùm quid fieret, verumetiam quid futurum esset, indicabant: Nunc nisi si quid ex pretereunte viatore excepimus est, scire nihil possumus. Quare quanquam jam ipsum exspecto, tamen isti puero, quam ad me statim jussi recurreret, da ponderosam aliquam Epistolam, plenam omnium non modò actorum, sed etiam opinionum tuarum: ac diem, quo Roma sis exiturus, cura ut sciam. Nos in Formiano esse volumus, usque ad Pridie Nonas Maias, eò si ante eum diem non veneris Romæ te fortasse videbo, nam Arpinum quid ego te invitem? hæc igitur, cura ut valeas.

M. T. C. T. P. Attico. A. 3. 13. 17

QVod ad te scripseram, me in Epeiro futurum, postea quam extenuari spem nostram, & evanescere vidi, mutavi consilium, nec me Thessalonica commovi, ubi esse constitueram, quoad aliquid ad me de eo scriberes, quod proximis literis scripseras, fore, uti secundum comitia aliquid de nobis in senatu ageretur, id tibi Pompeium dixisse. Qua de re, quoniam comitia habita sunt, tuque nil ad me scribas; perinde habeo, ac scripsisses nihil esse, neque temporis non longinqui spe ductum esse, molestè feram. Quem autem motum te videre scripseras, qui nobis utilis fore videretur, cum nunciant, qui veniunt, nullum fore. In Tr. Pl. Dess. reliqua spes est, quàm si exspectaro, non erit, quod putes me, causa mea, voluntati meorum defuisse. Quòd me sæpe accusas, cur hunc meum casum tam graviter feram, debes ignoscere, cùm ita me afflictum videas ut neminem unquam nec videris nec audieris. Nam quòd scribis te audire, me etiam mentis errore ex dolore affici: mihi verò mens integra est: atque utinàm tam in periculo fuisset, quum ego ijs, quibus salutem meam charissimam esse arbitrabar, inimicissimis, crudelissimisque usus sum: qui, ut me paulum inclinare timore viderunt, sic impulerunt, ut omni suo scelere, & perfidia abuterentur ad exitium meum. Nunc, quoniam jam est Cyzicum nobis eundem, quo rariùs ad me literæ perferentur, hoc velim, diligentius omnia, quæ putaris me scire opus esse perscribas. Quintum fratrem meum fac dili-

diligas, quem ego miſer, ſi incolumem relinquo, non me totum perijſſe arbitrabor. Vale, Nonis Sextil.

Cicero S. D. Attico A. 3. 14. 18

EX tuis literis plenus ſum exſpectatione de Pompeio quidnam de nobis velit, aut oſtendat. Comitia enim credo eſſe habita: quibus abſolutis, ſcribis, illi placuiſſe agi de nobis: ſi tibi ſtultus eſſe videor, qui ſperem, facio tuo juſſu, etſi ſcio te me ijs Epiſtolis potius, & meas ſpes ſolitum eſſe remorari. Nunc velim mihi planè perſcribas, quid videas. Scio nos noſtris multis peccatis in hanc ęrumnam incidiſſe: ea ſi qui caſus qua ex parte correxerint, minus moleſtè feremus nos vixiſſe, & adhuc vivere. Ego propter vię celebritatem, & quotidianam exſpectationem rerum novarum non cómovi me adhuc Theſſalonica: ſed jam extrudimur, non à Plancio (nam is quidem retinet) verùm ab ipſo loco minimè appoſito, ad tolerandam in tanto luctu calamitatem. In Epirum igitur, ut ſcripſeram, non veni, quod ſubiti mihi adverſi nuntij venerant, & literæ, quare nihil eſſet neceſſe quàm proximè Italiam eſſe. Hinc ſi quid à comitijs audierimus, nos in Aſiam convertemus, neque adhuc ſtabat, quo potiſſimùm: ſed ſcies. Vale, 12. Kal. Sext. Theſſalonicę.

M. T. C. T. P. Attico S. D. ad A. 4. 14. 19

VEſtorius noſter me per literas facit certiorem te Romæ ad 8. Idus Maij, putare profectum eſſe tardius, quàm dixeras, quod minus valuiſſes, ſi jam melius vales, vehementer gaudio. Velim domum ad tuos ſcribas, ut mihi tui libri pateant, non ſecus, ac ſi ipſe adeſſes, cùm cęteri, tum Varronis. Eſt enim mihi utendum quibuſdam rebus ex ijs libris, ad eos, quos in manibus habeo: quos ut ſpero, tibi valdè probabo: velim ſi quid fortè novi habes, Maximè à Quinto fratre, deinde à C. Cęſare, & ſi quid de comitijs, de Repub. Fortè (ſoles enim tu hęc feſtinè odorari) conſcribas ad me. Si nihil habebis, tamen ſcribas aliquid. Nunquam enim mihi tua Epiſtola aut intempeſtiva, aut loquax viſa eſt. Maximè autem rogo, rebus tuis, totoque itinere ex ſententia confecto, nos quamprimum revi-

ſas.

sas. * Dionysium jube salvere. Cura ut valeas.

DIONYSIVM.] Dionysius Ciceronum puerorum magister fuit, qui cum pueris in provinciam proficiscebatur.

Cicero Attico S. A. 5. 3. 20

AD 6. Idus Maias veni in Trebulanum ad Pontium: ibi mihi tuæ literæ binæ redditæ sunt tertio abs te die. Eodem autem exiens Pompeiano Philotimo dederam ad te literas: nec verò nunc erat sanè quod scriberem. Qui de Repub. rumores, scribe quæso. In oppidis enim summum video timorē. Sed multa inania: quid de ijs cogites, & quando, scire velim. Ad quas literas tibi rescribi velis nescio: nullas enim adhuc acceperā, præter quæ mihi binæ simul in Trebulano redditæ sunt: quarum altera edictum Publij Licinij habebant, erant autem Nonis Maijs datæ: altera inscriptæ ad meas Minturnenses. Quā vereor, ne quid fuerit σπουδαιότερον majoris pōderis in ijs, quas nō accepi, quib'rescribi vis. Apud Lentulū ponā te in gratiā. Dionysi' nobis cordi est. Nicanor tuus operā mihi dat egregiam. Iam deest, quod scribam: & lucet. Beneventum cogitabam hodie, nostra continentia, & diligentia faciemus satis. A. Pontio: ex Trebulano ad quintum Idus Maij.

BENEVENTVM COGITO.] Sic lib. 16. Brundusium cogito.

Cicero Attico 8. D. A. 5. 6. 21

TArentum veni ad 15. Kal. Iunij. Quòd Pontinum: statueram exspectare, cómodissimum duxi, dies eos quoad ille veniret cum Pompeio consumere: eoque magis quod e gratum esse id videbam, qui etiam à me petierat, ut secum & apud se esse quotidie: quod concessi libenter: multo enim ejus præclaros de republica sermone accipiam: instruar etiam consilijs idoneis ad hoc nostrum negotium. Sed ad te brevior jam in scribendo inciplo fieri, dubitans Romæ ne sis, an jam profectus, quod tamen quoad ignorabo, scribā aliquid potiùs: quàm cōmittam ut tibi cùm possim reddi à me literæ, non reddantur, nec tamen jam habeo quid aut mandem tibi, aut narrē. Mandavi omnia quidem quæ tu, ut polliceris, * exhauries: narrabo cùm aliquid habebo novi. Illud tamen non desinam, dum adesse te putabo, de Cæsaris nomine rogare, ut confectum relinquas.

Avidè exspecto tuas literas, & maximè, ut norim tempus profectionis tuæ. Vale.

EXHAVRIES) Id est, conficies planè, ut nihil supersit.

CÆSARIS) Debebat Cæsari H.S. 120 Cicero

Cicero Attico. 7. 4. 22

DIonysium flagrantem desiderio tui misi ad te, nec meherculè æquo animo, sed fuit concedendum: Quem quidem cognovi cùm doctum [quod mihi jam antè erat notum] tum sanctum, plenum officij, studiosum etiam meæ laudis, frugi hominem: ac, ne libertinum laudare videar, planè virum bonum. Pompeium vidi. 4. Idus Decemb. fuimus unà horas duas fortasse, magna lætitia mihi visus est affici meo adventu, de triumpho hortari, suscipere parteis suas, monere, ne antè in Senatum accederem, quàm rem confecissem: ne dicendis sententijs aliquem Tribunum alienarem. Quid quæris? in hoc judicio, & officio sermonis nihil potuit esse prolixius. De Repub. autem ita mecum loquutus est, quasi non dubium bellum haberemus, nihil ad spem concordiæ. Planè Cæsarem ab se alienatum cùm ante intelligeret, tum verò proximè judicasse. Venisse Hircium à Cæsare, qui esset illi familiarissimus: ad se non accessisse, & cùm ille ad 8. Id. Decemb. vesperi venisset cum Balbo, de tota re constituisset ad 7. Id. ad Scipionem ante lucem venisse, multa de nocte profectum esse ad Cæsarem, hoc illi τεκμηριῶδες signum indubitatum videbatur, esse alienationis. Quid multa? nihil me aliud consolatur, nisi quod illum, cui etiam inimici alterum consulatú, fortuna summam, potentiam dederit, non arbitror fore tam amentem, ut hæc in discrimen adducat, quod si ruere cœperit, næ ego multa timeo, quę non audeo scribere, sed ut nunc est ad 3. Nonas Ianuar. ad urbem cogito. Vale.

Cicero S. D. Attico. 7. 6. 23

PLanè deest quod ad te scribam, nota omnia tibi sunt: nec ipse habeo à te quid exspectem, tantùm igitur nostrum illud solemne servemus, ut ne quem istuc euntem sine literis dimittamus. De Repub. valde timeo, nec adhuc ferè inveni, qui non concedendum putaret Cæsari, quod postularet, po-

tius

tius quàm depugnandum. Est illa quidem impudens postulatio, opinione valentior. Cur autè nunc primùm ei resistamus οὐ γὰρ ἂν τόδε μεῖζον ἔπιτο κακὸν. Non enim sanè majus sequitur malum quàm cùm quinquennium pro rogabamus, aut cùm ut absentis ratio haberetur, terebamus, nisi fortè hæc illi tum arma dedimus, ut nunc cum bene parato pugnaremus. Dices, quid tu igitur sensurus es? non idem, quod dicturus. Sentiam enim omnia facienda, ne armis decertetur, dicam idem quod Pompeius, neque id faciam humili animo: sed rursùs hoc permagnum Reipubl. malum est: & quodam modo mihi præter cæteros non rectum, me in tantis rebus à Pompeio dissidere. Vale.

Cicero Attico A. 7. 10. 24

SVbitò consilium cepi, ut antequã luceret, exirem, ne qui conspectus fieret, aut sermo, lictoribus præsertim laureatis. De reliquo, neque hercule quid agam, nec acturus quid sim scio: ita sum perturbatus temeritate nostri amentissimi consilij. Tibi vero quid suadeam, cujus ipse consilium exspectas? Cneus noster, quid consilij ceperit, capiátve, nescio, adhuc in oppidis coarctatus, & stupens. Omnes, si in Italia consistat, erimus una, sin cedet, consilij res est. Adhuc certè (nisi ego insanio) stulte omnia & incautè agi judico. Tu quæso ad me crebrò scribe, vel quod in buccam venerit. Vale.

LICTORIBVS LAVREATIS] Imperatores & in literis, & in fascibus lictorum laurea utebantur, victos hostes indicante.

Cicero Attico. A. 7. 19. 25

NIhil habeo quod ad te scribam: quin etiam epistolam, quam eram elucubratus, ad te non dedi: erat enim plena spei bonæ, quod & concionis voluntatem audieram, & illum conditionibus usurum putabam, præsertim suis. Ecce tibi 4. Nonas Febr. manè accepi literas tuas, Philotimi, Furnij, Curionis ad Furnium, quibus irrident L. Cæsaris legationem. Plane oppressi videmur: nec quid consilij, capiam scio, nec mehercule de me laboro, de pueris quid agam non habeo, Capuam tamen proficiscebar hæc scribens, quò facilius de Pompeij rebus cognoscerem. Vale.

Cicero

Cicero Attico S. ad Atticum 7. 20. 26

BReviloquenté jam me tempus ipſum facit: pacem enim deſperavi. Bellum noſtri nullum adminiſtrant. Cave enim putes quicquam eſſe minoris his Coſſ. quorum ego ſpe audiendi aliquid, & cognoſcendi noſtri apparatus, maximo imbri Capuam veni pridiè Nonas ut eram juſſus. Illi autem nondum venerant, ſed erant venturi, inanes, imparati. Cn. autem Luceriæ dicebatur eſſe, & adire cohortes Legionē Attianarum non firmiſſimarū. At illum ruere nunciant, & jam, jamque adeſſe, non ut manum conſerat (qui cùm enim?) ſed ut fugam intercludat. Ego autem in Italia ϰ̀ συναποθανειν etiam cōmori cupio: nec te id conſulo: ſin contra: quid ago? Ad manendū hyems, lictores improvidi, & negligentes duces; ad fugā hortatur amicitia. Cn. cauſa bonorū, turpitudo cōjungendi cum tyranno. Qui quidē incertū eſt,* Phalarimne, an Piſiſtratū ſit imitaturus. Hæc velim explices, & me juves conſilio. Et ſi teipſum iſtic jam *calere puto, ſed tamen quantū poteris. Ego ſi quid hic hodiè novi cognoro, ſcies: jam enim aderunt Coſſ. ad ſuas Nonas, Tuas quotidiè literas exſpectabo. Ad has autem, cùm poteris, reſcribes. Mulieres, & Cicerones in Formiano reliqui. Vale.

PHALARIMNE) Crudelem & tyrannum, an ſtudioſorum & bonorum amantem. CALERE) Dicuntur qui moleſtiſſimis rebus intricati, exitum excogitare nequeunt. Sic Atticus cùm urbem relictam à Pompeio Cæſari patere videret.

Cicero Attico 7. 21. 27

PEdem in Italia video nullum eſſe, qui non in iſtius poteſtate ſit. De Pompeio ſcio nihil, cùm que niſi in navim ſe contulerit, exceptum iri puto. O celeritatē incredibilem! *hujus autem noſtri. Sed non poſſum ſine dolore accuſare eum, de quo angor & crucior. Tu cædem non ſine cauſa times, non quo minus quicquā expediat Cæſari ad diuturnitatē victoriæ, & dominationis, ſed video, quorū arbitrio ſit acturus. Rectè ſit: cenſeo cedendū de opidis ijs, egeo conſilij: quod optimū factu videbitur, facies cum Philotimo loquere atque adeò Terentiā habebis Idibus. Ego quid agā? qua aut terra, aut mari perſequar eum, qui ubi ſit neſcio? Et

ſi

si terra quidem, qui possum? mari, quo? tradem igitur isti mo: fac posse tuto, Multi enim hortantur, num etiam honeste? Nullo modo? quid? à te petam consilium, ut soleo? Explicari res non potest: sed tamen si quid in mentem venit, velim scribas, & ipse quid sit acturus. Vale.

HVIVS NOVITATIS, Subitarditatem. Miratur & timet celeritatem Cæsaris, culpat Pompei; ignaviam, hæret, tradat se Cæsari an non.

Cicero Attico A. 7. 24. 28

CVM dedissem ad te literas tristeis, & metuo, ne veras de Lucretij ad Cassium literis Capua missis: Cephalio venit à vobis, attulit etiam à te literas hilariores: nec tamen firmas, ut soles. Omnia faciliùs credere possum, quam quod scribitis Pompeium exercitum habere: nemo huc ita affert omniaque quæ nolim. O rem miseram! malas causas semper obtinuit, in optima concidit. Quid dicam,* nisi, illud cum scisse. Neque enim erat difficile hoc nescisse. Erat enim ars difficilis rectè Rempub. regere. Sed jam jamque omnia sciemus, & scribemus ad te statim. Vale.

NISI ILLVD EVM, &c.) Scivit malas causas obtinere: quod non difficile sit, malè agit, sed bonas causas nescivit obtinere.

T. P. Attico A. 8. 7. 29

VNVM etiam restat * amico nostro ad omne dedecus, ut Domitio non subveniat: at nemo dubitat quin subsidio venturus sit. Ego non puto. Deseret igitur talem civem? & eos quos unà scis esse: cùm habeat præsertim & ipse cohortes 30? nisi me omnia fallunt, deseret, incredibiliter pertimuit, nihil spectat, nisi fugam: cui tu [video enim quid sentias] me comitem putas debere esse. Ego verò quem fugiam, habeo, quem sequar, non habeo. Quod enim tu meum consilium laudas, & memorandum dicis, malle quod dixerim, me cum Pompeio vinci, quam cum istis vincere: ego vero malo: sed cum illo Pompeio qui tum erat, aut qui mihi esse videbatur: cum hoc vero, qui ante fugit, quàm sciat, quem fugiat, aut quo, qui nostra tradidit, qui patriam reliquit, Italiam deseruit: si malui, contigit: victus sum. Quod superest, nec ista videre possum, quæ nunquam timui ne viderem nec mehercule istum propter quem mihi non modò meis, sed me metipso carendum est;

Ad Philotimum ſcripſi de viatico, ſive à * Moneta, nemo enim ſolvit: ſive ab Oppijs tuis contubernalibus. Cætera appoſita tibi mandabo. Vale.

AMICO NOSTRO) Pompeio, victus fuit Pompeius, & Italia ceſſit. Neque aſpicere Cæſarem ſuſtinebat. MONETA) Templum Iunonis Monetæ: locus ubi moneta cudebatur, quam auri argentive mi. & permutatione habere voluit. OPPII) Fæneratores erant.

Cn. Pomp. Proc. L. Domitio. S. A. 8. 14. 30

TVas literas libenter legi, Recognovi enim tuam priſtinam virtutem etiam in ſalute communi. Coſſ. ad eum exercitum, quem in Apulia habui, venerunt. Magnopere te hortor pro tuo ſingulari, perpetuoque ſtudio in Rempub. ut te ad nos conferas, ut cõmuni conſilio Reipub. afflictæ opem atque auxilium feramus. Cenſeo via Appia iter facias, & celeriter Brunduſium venias. Cura ut valeas.

Cn. Pomp. Proc. L. Domitio. S. A. 8. 18. 31

MIror te ad me nihil ſcribere, & potius ab alijs quàm à te de Repub. certiorem me fieri. Nos disjecta manu pares adverſarijs, eſſe non poſſumus: contractis noſtris, copijs ſpero nos & Reipub. & ſaluti prodeſſe poſſe. Quamobrem cùm conſtituiſſes, ut Vibullius mihi ſcripſerat ad Id. Febr. Corfinio proficiſci cum exercitu, & ad me venire, miror quid cauſæ, fuerit, quare conſilium mutâres. Nam illa cauſa, quam mihi Vibullius ſcribit, levis eſt, te propterea moratum eſſe quòd audieras Cæſarem Firmo progreſſum in caſtrum Truentinum veniſſe. Quanto enim magis appropinquare adverſarius cæperat, eò tibi celerius agendũ erat, ut te mecum conjungeres, prius quàm Cæſar aut tuum iter impedire, aut me abs te excludere poſſit. Quamobrẽ etiam te rogo, & hortor, id quod non deſtiti ſuperioribus literis à te petere, ut primo quoque die Luceriam advenires, ante quam copiæ, quas inſtituit Cæſar contrahere in unum locum coactæ, nos à vobis diſtrahant. Sed ſi erunt, qui te impediant, ut illas ſuas ſervent æquum eſt me à te impetrare, ut cohortes, quæ ex Piceno & Camerino venerunt quæ fortunas ſuas reliquerunt, ad me miſſum facias. Vale.

Cn.

Cn. Pomp. L. Dom. S. ad Att. 8. 12. 32

LIteræ mihi à te redditæ sunt ad 14. Kal. Mart. in quibus scribis Cæsarem apud Corfin, castra posuisse: quod putavi & præmonui fit, ut nec in præsentia commitere tecum prælium velit; & omnibus copijs conductis, te implicet, ne ad me iter expeditum tibi sit? atque istas copias conjungere optimorum civium possis cum his legionibus, de quarum voluntate dubitamus: quò magis etiam tuis literis sum commotus. Neque enim eorum militum, quos mecum habeo, voluntati satis confido, ut de omnibus fortunis Reipub. dimicem: neque etiam qui ex delectibus conscripti sunt à Coss., convenerunt. Quare da operam, si ulla ratione etiam nunc efficere potest, ut te explices, & huc quamprimùm venias, ante quàm omnes copiæ adversariorum conveniant. Neque enim celeriter ex delectibus huc homines convenire possunt, & si convenirent, quantum ijs committendum sit, quod inter se non nori sunt, contra veteranas legiones, non te præterit. Vale.

Cicero Attico. A. 8. 13. 33

LIppitudinis meæ signum tibi sit librarij manus, & eadem causa brevitatis: etsi nunc quidem, quod scriberem nihil erat. Omnis exspectatio nostra erat in nuntijs Brundusinis, si nactus hic esset. Cn. nostrum, * spes dubia pacis: sin ille ante transmisisset, exitiosi belli metus. Sed vidésne, in quem hominem inciderit Resp.? quam acutum? quam vigilantem? quàm paratum? Si meherculè neminem occiderit, nec cuiquam quicquam ademerit, ab ijs, qui eum maximè, timuerant, maximè diligetur: multum mecum municipales homines loquuntur. multum rusticani: nihil prorsus aliud curant, nisi agros, nisi villulas, nisi nummulos suos. Et vide, quam conversa res est: illum, quo antea confidebant, metuunt; hunc amant, quem timebant. Id quantis nostris peccatis, vitijsque evenerit, non possum sine molestia cogitare. Quæ autem impendere putaram, scripseram ad te, & tam tuas literas exspectabam, Vale.

SPES DVBIA) Quia si Cæsar assequutus Pompeium ante quam Mare transmiserit victoria penes eum videbitur.

Cæsar. Imp. S. D. Cicer. A. 9. ex Epist. 6. 34

QVVM Furnium nostrum tantùm videssem, neq; alloqui neque audire meo cómodo potuissem, properaré, atq; essem in itinere præmissis, jam legionibus: præterire tamen non potui: quin & scriberem ad te, & illum mitterem, gratiasque ageré: & si hoc officium & feci sæpe & sæpius mihi facturus videor, ita de me mereris. Imprimis à te peto, quoniam confido celeriter ad urbé venturũ, ut ibi te vidiam, ut tuo consilio, gratia, dignitate ope omnium rerũ uti possim. Ad propositum revertar. Festinationi meæ, brevitatique literarum ignosces: reliqua ex Furnio cognosces. Vale.

Cæsar. Oppio Cornelio S. ad Att. lib. 9. Epist. 8. 35

GAudeo mehercule vos significare literis, quàm valdè probetis ea, quæ apud Corfinium sunt gesta. Consilio vestro utar libenter, & hoc libentiùs, quod mea sponte facere constitueram, ut quam lenissimum me præberem, & Pompeium, darem operam ut reconcilarem. Tentemus, hoc modo si possumus omnium voluntates recuperare, & diuturna victoria uti: quando reliqui crudelitate odium effugere non potuerunt, neque victoriam diutiùs tenere, præter unum L. Sillam quam imitaturus non sum. Hæc nova sit ratio vincendi, ut misericordia, & liberalitate nos muniamus. Id enim quemadmodum fieri possit, nonnulla mihi in mentem veniunt, & multa reperiri possunt. De his rebus rogo vos, ut cogitationem suscipiatis. Cn. Magium Pompeij præfectum deprehendi: sed & meo instituto usus sum, & eum statim missum feci. Iam duo præfecti fabrũ Pompeij, in meam potestatem venerunt, & à me missi sunt. Si volent grati esse, debebunt Pompeium hortari, ut mihi esse amicus quàm ijs, qui & illi & mihi semper fuerunt inimicissimi: quorum artificijs effectum est, ut Resp. in hunc statum perveniret. Valete.

Cicer. Imp. S. D. Cæsar. Imp. Att. 9. ex Epist. 11. 3

VT legi tuas literas, quas ab Furnio nostro acceperam quibus mecum agebas, ut ad urbem essem: te velle consilio, & dignitate mea, minus sum admiratus. De grati & de ope quid significares, mecum ipse quærebam, spe

spe

men dedecebar ad eam cogitationē, ut te pro tua admirabili ac singulari sapientia, de otio, de pace, de concordia civium agi, velle arbitrarer: & ad eam rationē existimabā satis aptā esse naturam & personam meam: quòd si ita est, & si qua de Pompeio nostro tuendo, & tibi, ac Reip. reconciliando, cura te attingit, magis idoneum, quàm ego sum ad eam causam profectò reperies neminē, qui & illi semper, & senatui cum primum potui, pacis author fui. Nec sumptis armis belli ullam partem attigi, judicavique te eo bello violari, contra cujus honorem populi Romani beneficio concessum, inimici, atq; invidi niterentur. Sed ut eo tempore non modo ipse author dignitatis tuæ fui, verumetiam cæteris author ad te adjuvandū, sic me nunc Pompeij dignitas vehementer movet. Aliquot enim sunt anni, cùm vos duos delegi, quos præcipuè colerem, & quibus essem, sicut sum, amicissimus. Quamobrem à te peto, vel potius precibus omnibus oro, & obtestor, ut in tuis maximis curis aliquid impertias temporis huic quoq; cogitationi, ut tuo beneficio bonus vir, gratus, pius denique esse in maximi beneficij memoria possim. Quæ si tantum ad meipsum pertinerent, sperarem me à te tamen impetraturum: sed, ut arbitror; & ad tuam fidem, & ad Remp. pertinet, me & ad pacem utriusque vestrum, & ad civium concordiam, per te quam accommodatissimum conservari. Ego cùm anteà tibi de Lentulo gratias egissem, cùm ei saluti, qui mihi fuerat, fuisses tamen ejus literis lectis quas ad me gratissimo animo de tua liberalitate beneficioq; misit, eandem me salutem à te accepisse putavi, quam ille, in quem si me intelligis esse gratum, cura obsecro, ut etiam in Pompeium esse possim. Vale.

Ballus Cicer. Imp. S. D. ad Att. 9. 16. 37

CÆsar nobis literas perbreves misit, quarum exemplum subscripsi, brevitate epistolæ scire poteris eum valdè esse distentum, qui tanta de re tam breviter scripserit. Si quid præterea novi fuerit, statim tibi scribam.

Cæsar. Oppio, Cornelioque, S. 38

AD 8. Mart. Brundusium veni, veni, ad murū castra posui. Pompeius est Brundusij, misit ad me Cn. Magium de

pacē, quæ vita sunt respondi. Hoc vos statim scire volui, cùm in spem venero de cōpositione aliquid me conficere, statim vos certiores faciam. Valete. Quomodò me nunc putas, mi Cicero, torqueri, postquam rursus in spem pacis veni, ne qua res cōpositionē eorum impediat? Namque quod absens facere non possum, opto: quòd si unà essem, aliquid fortasse proficere possem. Nunc exspectatione crucior. Vale.

Cicero Att. S. D. A. 10. 2. 39

EGO cum accepissem tuas literas Nonis Apr. quas Cephalio attulerat, essemq; Minturnis postridie mansurus protinus sustinui me in Arcano fratris, ut dum aliquid certius afferretur, occultiore in loco essemus, agerenturq; nihilominus quæ sine nobis agi non possunt. λαλαγοῦσα hirundo jam adest, & animus ardet, nec est quicquam * quo & qua: sed hæc nostra erit cura, & peritorum. Tu tamen quoad poteris, ut adhuc fecisti, nos consilijs juvabis. Res sunt inexplicabiles. Fortunę sunt cōmittenda omnia sine spe conamur ulla. Melius si quid acciderit, mirabimur. Dionysium nolim ad me profectum, de quo me Tullia mea scripsit, sed & tempus alienum est, & homini non amico nostra incōmoda tanta præsertim, spectaculo esse nollem: cui te meo nomine inimicum esse nolo. Vale.

HIRVNDO) *Locꝰ* præter omnes depravatꝰ in Græca voce λαλαγοῦσα garrula, cujus adventus ver declarat sed Cic. intelligi nolebat vulgot sic Epist. 10. lib. Ad Att. Ne incerciperetur ab hostibus inter navigandum. QVO & QVA) Qua utar via quo iter tenendum.

Cæsar. Imp. M. C. Imp. S. Att. 10. 9. 40

ETsi te nihil temerè nihil imprudenter facturum judicaram: tamen permotus hominū fama, scribendum ad te existimavi, & pro nostra benevolentia petendū, ne quo progredereris proclinata jam re, qua integra etiam progrediendum tibi non existimasses. Namq; & amicitiæ gravioré injuriā feceris, & tibi minus cōmodè consulueris, si non fortunæ obsecutus, videbere (omnia enim secundissima nobis, adversissima illis accidisse videntur,) nec causam secutus ut deberes (eadē enim tum fuit cùm ab eorum consilijs abesse judicasti) sed meum aliquod factum condemnasse: quo mi-

hi

hi gravius abs te nihil accidere potest: quod ne facias, pro jure nostræ amicitiæ à te peto: postremò quid viro bono & quieto, & bono civi magis convenit, quã abesse à civilibus controversijs? Quod nonnulli cum probarent periculi causa sequi non potuerunt tu explorato, & vitæ meæ testimonio, & amicitiæ judicio, neque tutius, neque honestius reperies quicquam, quam ab omni contentione abesse. Vale.

Cicero Attico. 11. Epist. 18. 41

DE illius ab Alexandria discessu, nihil adhuc rumoris, contraque opinio, valde esse impeditũ. Itaq; nec mitto (ut constitueram) Ciceronem: & te rogo, ut me * hinc expedias. Quodvis enim supplicium levius est hac mansione. Hac de re & ad Antonium scripsi, & ad Balbum, & ad Oppium. Sive enim bellum in Italia futurum est, sive classibus utetur, hic me esse minime cõvenit quorũ fortasse utrumq; erit: alterum certe. Intellexi omnino ex Opij sermone, quem tu mihi scripsisti, quæ istorum via esset sed ut eam flectas, te rogo. Nihil omnino jam exspecto nisi miserum. Sed hoc perditius in quo nunc sum, fieri nihil potest. Quare cum Antonio loquare velim, & cum istis, & rem ut poteris, expedias, & mihi quamprimùm de omnibus rebus rescribas. Vale. 12. Kal. Quint.

BRVNDVSIO) Discedere cœpit, propter bellum à Pompeianis Cæsari concitatum.

Cicero Attico. 11. 19. 42

QVVM tuis dare possem literas, non prætermisi, etsi quid scriberem non habebam. Tu ad nos & rarius scribis quam solebas, & brevius: credo quia nihil habes, quod me putes libenter legere aut audire posse. Verumtamen velim, si quid erit, qualecunq; erit, scribas. Est autem unum, quod mihi sit optandum, quid agi de pace possit, quod nulla equidem habeo in spe. Sed quia tu leviter interdum significas, cogis me sperare quod optandum vix est. Philotimus dicitur secedere. Id. Sext. nihil habeo de eo amplius. Tu velim ea mihi rescribas, quæ ad te antea scripsi, Mihi tantum temporis satis est, dum in pessimis rebus aliquid caveam, qui nihil unquam cavi. Vale, 11. Kal. Sext.

Antonius Coss. Ciceroni, S. ad Attic. 14. 14. 43

OCcupationibus est factum meis, & subita tua profectione, ne tecum coram de hac re agerem: quam ob causam vereor, ne absentia mea levior sit apud te: quod si bonitas tua responderit judicio me, quod semper habui de te gaudebo. A Cæsare, petij ut Sextum Clodium restitueret, Impetravi. Erat mihi in animo etiam tum sic uti beneficio ejus, si tu concessisses: quo magis laborq, ut & tua voluntate id per me facere liceat. Quod si duriorem te ejus miseræ & afflictæ fortunæ præbes, non contendam ego adversus te, quanquam videor debere tueri * commentarium Cæsaris. Sed mehercule si humaniter, & sapienter, & amabiliter in me cogitare vis, facilem te profecto præbebis & voles. P. Clodium in optima spe puerum repositum, existimare, non te infectatum esse, cum potueris amicos paternos. Patere, obsecro te, pro Repub. videre gessisse simultatem cum patre ejus. Non contemseris hanc familiam. Honestius enim, & libentius deponimus inimicitias. Reipub. nomine susceptas, quàm contumaciæ. Me deinde sine ad hanc opinionem jam nunc dirigere puerum, & tenero animo ejus persuadere, non esse tradendas posteris inimicitias, quanquam tuam fortunam Cicero ab omni periculo abesse certum habeo: tamen arbitror male te quietam senectutem, & honorificam potius agere, quam solicitam. Postremo, meo jure te hoc beneficium rogo: nihil enim non tua causa feci. Quod si non impetro, per me Clodio datur: non sum: ut intelligas quanti apud me authoritas tua sit, atque eo te placabiliorem præbeas. Vale.

COMMENTARIVM CÆSARIS, *Senatus decrevit ut quæ Cæsar egisset, rata manerent.*

Cic. Plan. P. R. Desi. S. ad Att. 16. 20. 44

IGnosce mihi quod cum antea accuratissime de Buthortijs ad te scripserim, eadem de re sæpius scribam. Non mehercule, mi Plance, facio quod parùm confidam aut liberalitati tuæ aut nostræ amicitiæ: sed cùm tanta res agatur

tur Attici noſtri, nunc verò etiam exiſtimatio, ut id quod probavit Cæſar nobis teſtibus, & obſignatoribus, qui & decretis & reſponſis: Cæſaris interfueramus, videatur obtinere potuiſſe: præſertim cùm tota poteſtas ejus rei tua ſit: ut ea quæ Coſſ. decreverunt ſecundum Cæſaris decreta, & reſponſa, non dicam comprobes, ſed ſtudioſe, libenterque comprobes. Id mihi ſic erit gratum, ut nulla res gratior eſſe poſſit. Etſi jam ſperabam, cùm has literas accepiſſes fore, ut ea, quæ ſuperioribus literis à te petiiſſemus impetrata eſſent, tamen non faciam finem rogandi, quoad nobis nunciatum erit, te id feciſſe, quòd cùm magna ſpe exſpectamus. Deinde enim confido fore: ut alio genere literarum utamur, tibique pro tuo ſummo beneficio gratias agamus: Quòd ſi acciderit, velim ſic exiſtimes non tibi tam Atticum, cujus permagna res agitur, quam me, qui non minus laboro, quàm ille, obligatum fore. Vale.

Cicero Capitoni S. ad Attic. 16. 15. 45

NON dubito, quin mirére, atque etiam ſtomachére quòd tecum de eadem re agam ſæpius. Hominis familiariſſimi, & mihi omnibus rebus conjunctiſſimi permagna res agitur Attici. Cognovi ego tua ſtudia in amicos, etiam in te amicorum. Multum potes nos apud Plancum juvare: novi humanitatem tuam: ſcio quam ſis amicis jucundus. Nemo nos in hac cauſa plus juvare poteſt quàm tu, & res iſta eſt firma, ut debet eſſe, quam Coſſ. de conſilij ſententia decreverunt, cum & lege & S. C. cognoſcerent: tamen omnia poſita putamus in Planci tui liberalitate, quem quidem arbitramur cùm officij tui, & Reipub. cauſa decretum Coſſ. comprobaturum, tum libenter noſtra cauſa eſſe facturum. Adjuvabis igitur, mi Capito, quod ut facias vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

FINIS LIBRI SECVNDI.

LIBER TERTIUS.

Servius Sulpitius M. T. C. S. Fam. lib. 4. Epist. 5. 1

POſteaquam mihi renunciatum eſt de obitu Tulliæ filiæ, tuæ, ſanè quàm pro eo, ac debui graviter, moleſteque tuli, cõmunemque eam calamitatem exiſtimavi: qui ſi iſtic affuiſſem, neque tibi defuiſſem, coramque tibi meum dolorem declaraſſem. Etſi genus hoc conſolationis miſerum atque acerbum eſt propterea, quia per quos ea fieri debet propinquos, ac familiares, ipſi pari moleſtia afficiuntur, neque ſine lachrymis multis id conari queunt: ut magis ipſi videantur aliorum conſolatione indigere, quàm alijs poſſe ſuum officium præſtare: tamen quę in præſentia mihi in mentem venerunt, decrevi brevi ad te perſcribere: non quod ea te fugere, exiſtimem, ſed quod forſitan dolore impeditus, minus ea perſpicias. Quid eſt, quod te tantopere commoveat tuus dolor inteſtinus? Cogita quemadmodum adhuc fortuna nobiſcum egerit: ea nobis erepta eſſe, quæ hominibus non minus quam liberi cara eſſe debent, patriam, honeſtatem, dignitatem, honores omnes, hoc uno incommodo addito, quid ad dolorem adjungi potuit? aut qui non in illis rebus exercitatus animus callere jam debet, atque omnia minoris æſtimare? an illius vicem, credo, doles? quoties in eam cogitationem neceſſe eſt, & tu veneris, & nos ſæpe incidamus, hiſce temporibus non peſſimè cum ijs eſſe actum, quibus ſine dolore licitum eſt mortem cum vita commutare. Quid autem fuit, quod illam hoc tempore ad vivendum magnopere invitare poſſe? quæ res? quæ ſpes? quod animi ſolatium? ut cum aliquo * adoleſcente primario conjuncta, ætatem ageret? licitum eſt tibi (credo) pro tua dignitate, ex hac juventute generum deligere, cujus fidei liberos tuos, te tuto committere putares: An ut ea liberos ex ſeſe pareret, quos cum florentes videret, lætaretur? qui rem à parente traditam per ſe tenere poſſent? honores ordinatim in Republica petituri eſſent? in amico-

amicorum negotiis liberalitate sua uterentur? Quid horum fuit, quod non prius, quam datum est, ademptum sit? At vero malum est liberos amittere. Malum, nisi hoc pejus sit hęc sufferre & perpeti. Quę res mihi non mediocrem consolationem attulit, volo tibi commemorare, si forte eadem res tibi minuere dolorem posset. Ex Asia rediens cùm ab Ægina Megaram versus navigarem, cœpi regiones circum circa prospicere, post me erat Ægina, ante Megara, dextra Pirœus, sinistra Corinthus: quæ oppida quodam tempore florentissima fuerunt nunc prostrata & diruta ante oculos jacent. Cœpi egomet mecum sic cogitare, hem nos homunculi indignamur, si quis nostrûm interiit, aut occisus est, quorum vita brevior esse debet cùm uno loco tot oppidorum cadavera projecta jaceant. Vis tu te Servi cohibere, & meminisse hominem te esse natum? Crede mihi, cogitatione ea non mediocriter sum confirmatus. Hoc idem si tibi videtur, fac ante oculos tibi proponas. Modò uno tempore tot viri clarissimi interierunt: de imperio præterea tanta deminutio facta est, omnes provinciæ conquassatæ sunt: in unius mulierculæ animula si jactura facta sit, tantopere commoveris? quæ si hoc tempore non suum diem obiisset, paucis post annis tamen ei moriendum fuit, quoniam homo nata fuerat. Etiam tu ab hisce rebus animum ac cogitationem tuam avoca, atque ea potius reminiscere, quæ digna tua persona sunt: illam quamdiu ei opus fuerat, vixisse, unà cùm Republ. fuisse te patrem suum Prætorem, Consulem, Augurem vidisse, adolescentibus primariis, nuptam fuisse, omnibus bonis propè perfunctam esse: cum Respubl. occideret, vita excessisse. Quid est quod tu, aut illa cum fortuna, hoc nomine queri possitis? Denique noli te oblivisci Ciceronem esse, & cum qui aliis consueveris præcipere & dare consilium: nec imitari malos medicos, qui in alienis morbis profitentur se tenere medicinæ scientiam, ipsi se curare non possunt: sed potius quæ aliis tute præcipere soles, ea tute tibi subjice, atque apud animum tibi propone: Nullus dolor est, quem non longinquitas temporis minuat atque mollìat. Hoc te exspectare tem-

tempus, tibi turpe est: ac non ei rei sapientia tua te occurrere. Quòd si quis etiam inferis sensus est, qui illius amor in te fuit: pietasque in omnes suos, hoc certe illa te facere non vult: da hoc illi mortuæ, da cęteris amicis ac familiaribus, qui tuo dolore mœrent: da patriæ, ut, si qua in re opus sit opera & consilio tuo, uti possit. Denique quoniam in eam fortunam devenimus, ut etiam huic rei nobis serviendum sit, noli committere, ut quisquam te putet non tam filiam, quàm Reipub. tempora, & aliorum victoriam lugere. Plura me ad te de hac re scribere pudet, ne videar prudentię tuę diffidere. Quare si hoc unum proposuero finem faciam scribendi, Vidimus aliquoties secundam pulcherrimè te ferre fortunam, magnamque ex ea re te laudem adipisci, fac aliquando intelligamus, adversam quoque te ęquè ferre posse, neque id majus, quàm debeat tibi onus videri, ne ex omnibus virtutibus, hęc una tibi vidiatur deesse. Quod ad me attinet, cùm te tranquilliori animo esse cognovero, de ijs rebus, quę hic geruntur, quemadmodum se provincia habeat, certiorem faciam.

ADOLESCENTIEVS PRIMARIIS) *Ter Tullia nupsit: primùm C. Capurnio Pisoni Frugi. Epist. 2. Lib. 1. Attic. secundò Furio Cratipedi. Epist. 4. Lib. 2. ad fratrem. (De cujus neque obitu, neque divortio constat. Postremò, P. Cornelio Dolabellæ collocata, & ab eo repudiata periit ex partu.*

Cic. Servio Sulp. Famil. lib. 4. Epist. 6. 2

EGO verò (Servi) velim, ut scribis, in meo gravissimo casu affuisses. Quantum enim præsens me adjuvare potueris, & consolando, & propè ęquè dolendo, facile ex eo intelligo, quod literis tuis lectis aliquantum acquievi. Nam & ea scripsisti, quę levare luctum possent: & in me consolando, non mediocrem ipse animi dolorem adhibuisti. Servius autem tuus, omnibus officiis, quæ illi tempori tribui potuerunt, declaravit, & quanti ipse me faceret, & quam suum idem erga me animum tibi gratum putaret fore, cujus officia jucundiora scilicet sæpè mihi fuerunt: nunquam tamen gratiora. Me autem non oratio tua solum, & societas pœnè ęgritudinis, sed etiam authoritas consolatur. Turpè enim esse existimo, me non ita ferre casum meum, ut

ut tu tali ſapientia prędituis, ferendum putas. Sed opprimor interdum, & vix reſiſto dolori, quod ea me ſolatia deficiunt, quę cæteris quorum mihi exempla propono, ſimili in fortuna non defuerunt. Nam & Quin. Maximus, qui filium conſularem clarum virum, & magnis rebus geſtis amiſit, & L. Paulus, qui duos ſeptem diebus, & noſter Gallus, & M. Cato, qui ſummo ingenio, ſumma virtute filium perdidit, ijs temporibus fuerunt, ut eos ipſorum dignitas conſolaretur, ea, quem ex Repub. conſequebantur: mihi autem, amiſſis ornamentis ijs, quæ ipſe commemoras, quæque eram maximis laboribus adeptus, unum manebat illud ſolatium, quod ereptum eſt. Non amicorum negotijs, non Reipub. procuratione impediebantur cogitationes meæ, nihil in foro agere libebat: aſpicere curiam non poteram, exiſtimabam id quod erat, omnes me & induſtriæ meæ fructus & fortunæ perdidiſſe. Sed cùm cogitarem hæc mihi tecum & cum quibuſdam eſſe communia, & cùm frangerem jam ipſe me, cogeremque illa ferre toleranter, habebam quò confugerem; ubi conquieſcerem, cujus in ſermone, & ſuavitate, omnes curas, doloreſque deponerem. Nunc autem hoc tam gravi vulnere, etiam illa quæ conſenuiſſe videbantur, recrudeſcunt. Non enim ut tum me à Repub. mœſtum domus excipiebat, quæ levaret: ſic nunc domo mœrens ad Rempub. confugere poſſum, ut in ejus bonis acquieſcam, itaque & domo abſum, & foro, quòd nec eum dolorem, quem è Repub. capio domus jam conſolari poteſt: nec domeſticum Reſpub. Quo magis te exſpecto, teque videre, quamprimum cupio: major mihi ratio aſſerri nulla poteſt, quàm conjunctio conſuetudinis, ſermonumque noſtrorum, quanquam ſperabam tuum adventum (ſic enim audiebam) appropinquare. Ego autem cùm multis de cauſis te exopto, quamprimùm videre, tum etiam ut ante commentemur inter nos, qua ratione nobis traducendum ſit hoc tempus, quod eſt totum ad unius voluntatem accommodandum, & prudentis, & liberalis, & (ut perſpexiſſe videor) nec à me alieni, & tibi amiciſſimi. Quod cùm ita

ſit

sit magnæ tamen est deliberationis, quæ ratio sit ineunda nobis non agendi aliquid, sed illius concessu & beneficio quiescendi. Vale.

QVINT. FAB. MAXIM.) Cujus filius Consularis, Hannibalem exultantem juveniliter patientia mollivit. Aspes opidum ab Hannibale munitum cepit. L. PAVLVS) Liv. 45. Velleius, lib. 1. Paulus fuit, Æmilius, qui victo Perſa Rege Macedoniam imperio adjunxit & in ærarium intulit ex præda bis millies centies. H. S. SVLPITIVS GALLVS) Conſul Ligures devicit. Cato Cenſorius.

M. C. S. D. Lucio, Q. filio. Fam. lib. 5. Ep. 12. 3

CORAM me tecum eadem hæc agere sæpe conantem deterruit pudor quidam penè subrusticus: quæ nunc exponam absens audaciùs. Epistola enim non erubescit. Ardeo cupiditate incredibili, neque (ut ego arbitror) reprehendenda, nomen ut noſtrum ſcriptis illuſtretur, & celebretur tuis, quod etsi mihi sæpe ostendis te esse facturum, tamen ignoscas velim huic festinationi meæ. Genus enim scriptorum tuorum, etsi erat sen per à me vehementer exspectatum, tamen vicit opinionem meam, meque ita vel cepit, vel incendit, ut cuperem quàm celerrimè res noſtras monumentis commendari tuis. Non enim me solùm commemoratio posteritatis ad spem quandam immortalitatis rapit, sed etiam illa cupiditas, ut vel authoritate testimonii tui, vel judicio benevolentiæ, vel suavitate ingenii vivi perfruamur. Neque tamen hæc cùm scribebam, eram nescius, quantis oneribus premerere susceptarum rerum, & jam institutarum: sed quia videbam Italici belli, & civilis historiam, jam penè à te esse perfectam; dixeras autem mihi, te reliquas res ordiri, deesse mihi nolui quin te admonerem, ut cogitares, conjuncténe malles cum cæteris rebus noſtra contexere, an ut multi Græci fecerunt, Calisthenes Troicum bellum Timæus Pyrrhi, Polybius Numantinum, qui omnes à perpetuis suis historiis ea quę dixi bella separaverunt: tu quoque ita civilem conjurationem ab hostilibus externisque bellis sejungeres. Equidem ad noſtram laudem non multum video intereſſe, sed ad properationem meam quiddam intereſt, non te exspe-

exſpectare, donec ad locum venias, ac ſtatim cauſam illam totam & tempus arripere. Et ſimul ſi uno in argumento, unaque in perſona, mens tua tota verſabitur, cerno jam animo, quantò omnia uberiora, atque ornatiora futura ſint. Neque tamen ignoro, quàm imprudenter faciam: qui primùm tibi tantum oneris imponam. (poteſt enim mihi denegare occupatio tua) deinde etiam, ut ornes me poſtulem: quid ſi illa tibi non tantopere videntur ornanda? ſed tamen qui ſemel verecundiæ fines tranſierit, eum bene, & gnaviter oportet eſſe impudentem. Itaque te planè etiam atque etiam rogo, ut ornes ea vehementius, quàm fortaſſe ſentis, & in eo * leges hiſtoriæ negligas, gratiamque illam, de qua ſuaviſſimè quodam in procœmio ſcripſiſti, à qua te affici non magis potuiſſe demonſtras, quam Herculem Xenophontium illum à voluptate, ea ſi me tibi vehementiùs commendabit, ne aſperneré, amoriſque noſtro pluſculum etiam, quàm concedit veritas, largiare. Quod ſi te adducemus, ut hoc ſuſcipias, erit (ut mihi perſuadeo) materies digna facultate, & copia tua. A principio enim conjurationis, uſque ad reditum noſtrum videtur mihi modicum quoddam corpus confici poſſe: in quo & illa poteris uti civilium commutationum ſcientia, vel in explicandis cauſis rerum noſtrarum, vel remediis incommodorum cùm & reprehendes ea quæ vituperanda duces, & quæ placebunt, exponendi rationibus comprobabis; & ſi liberius, ut conſuevisti agendum putabis multorum in nos perfidiam, inſidias, proditionem notabis. Multam etiam caſus noſtri tibi varietatem in ſcribendo ſuppeditabunt, plenam cujuſdam voluptatis, quæ vehementer animos hominum in legendo ſcripto retinere oſſit. Nihil eſt enim aptius ad delectationem lectoris, quàm temporum varietates, fortunæque viciſſitudines; quæ etſi nobis optabiles in experiendo non fuerunt, in legendo tamen erunt jucundæ. * Habet enim præteriti doloris ſecura recordatio delectationem; cæteris verò, nulla perfunctis propria moleſtia, caſus alienos ſine ullo dolore intuentibus, etiam ipſa miſericordia eſt jucunda.

Quem

Quem enim noſtrum ille moriens apud * Mantineam Epaminondas non cum quadam miſeratione delectat? qui tum denique ſibi avelli jubet ſpiculum, poſteaquam ei percontanti dictum eſt, clypeum eſſe ſalvum, ut etiam in vulneris dolore, æquo animo cum laude moreretur. Cujus ſtudium in legendo non erectum Themiſtoclis fuga, redituque retinetur? Etenim ordo ipſe annalium mediocriter noſ retinet quaſi enumeratione faſtorum. At viri ſæpe excellentis anceps varijque caſus habent admirationem, exſpectationem, lætitiam, moleſtiam, ſpem timorem, ſi verò exitu notabili concluduntur, expletur animus jucundiſſimæ lectionis voluptate. Quod mihi acciderit optatius, ſi in hæc ſententia fueris, ut à continentibus tuis ſcriptis, in quibus perpetuam rerum geſtarum hiſtoriam complecteris, ſecernes hanc quaſi fabulam rerum eventorumque noſtrorum: habet enim varios actus, multaſque actiones & conſiliorum, & temporum. Ac non vereor ne aſſentatiuncula quadam aucupari tuam gratiam videar: cum hoc demonſtrem, me à te potiſſimum ornari, celebrarique velle. Neque enim tu is es qui quis ſis neſcias, & qui non eos magis, qui te non admirentur, invidos, quam eos, qui laudent aſſentatores arbitrare. Neque autem ego ſim ita demens ut me ſempiternæ gloriæ per eum commendari velim qui non ipſe quoque in me commendando propriam ingenij gloriam conſequatur. Neque enim Alexander ille, gratiæ cauſa ab appelle potiſſimum pingi, & à Lyſippo fingi volebat: ſed quòd illorum artem, cum ipſis, tum etiam ſibi, gloriæ: fore putabat. Atqui illi artifices, corporis ſimulacra ignotis nota faciebant, quæ vel ſi nulla ſint, nihilo ſunt tamen obſcuriores clari viri. Nec minus enim eſt Spartiates ille Ageſilaus perhibendus, qui neque pictam neque fictam imaginem ſuam paſſus eſt eſſe, quàm qui in eo genere laborarunt: unus enim Xenophontis libellus in eo Rege laudando, facilè omnes imagines hominum, ſtatuaſque ſuperavit, atque hoc præſtantius mihi fuerit, & ad lætitiam animi, & ad memoriæ dignitatem, ſi in tua ſcripta pervenero, quàm, ſi in cæterorum, quod non ingenium mihi ſo-

lùm

lùm ſuppeditatum fuerit tuum, ſicut Timoleonti à Timeo, aut ab Herodoto Themiſtocli: ſed etiam authoritas clariſſimi & ſpectatiſſimi viri, & in Reipubl. maximis graviſſimiſque cauſis cogniti, atque in primis probati viri: ut mihi non ſolùm præconium, quòd cùm in Sigæum veniſſet Alexander, ab Homero Achilli tributum eſſe dixit: ſed etiam grave teſtimonium impertitum clari hominis magnique videatur. Placet enim Hector ille mihi Nævianus; qui non tantùm laudari ſe lætatur, ſed addit etiam à laudato viro. Quod ſi à te non impetro, hoc eſt, ſi qua res te impedierit (neque enim fas eſſe arbitror quicquàm me rogantem abs te non impetrare) cogar fortaſſe facere quod nonnulli ſæpe reprehendunt: ſcribam ipſe de me, multorum tamen exemplo, & clarorum virorum. Sed quod te non fugit hæc ſunt in hoc genere vitia, & ut verecundiùs ipſi de ſe ſcribant; neceſſe eſt, ſi quid eſt laudandum; & prætereant ſi quid reprehendendum eſt. Accedit etiam ut minus ſit fides, minor authoritas, multi denique reprehendant & dicant, verecundiores eſſe præcones ludorum gymnicorum, qui cum cæteris coronas impoſuerint victoribus, eorumque nomina magna voce pronunciarint, cum ipſi ante ludorum miſſionem corona donentur alium præconem adhibeant, ne ſua voce ipſi ſe victores eſſe prædicent. Hæc nos vitare cupimus, & ſi recipis cauſam noſtram, vitabimus. Idque ut facias rogamus. Ac ne fortè mireare, cur, cùm mihi ſæpe oſtenderis te accuratiſſimè noſtrorum temporum conſilia, atque eventus literis mandaturum; à te nunc id eadem opere, & tam multis verbis petamus? illa nos cupiditas incendit, de qua initio ſcripſi, teſtificandi, quòd alacres animo ſumus, ut & cæteri viventibus nobis ex libris tuis nos cognoſcant, & noſmetipſi vivi gloria noſtra perfruamur. His de rebus quid actum ſit, ſi tibi non eſt moleſtum, referibas mihi velim. Si enim ſuſcipis cauſam, confician commentarios rerum omnium. Sin autem differes me in tempus aliud coram tecum loquar. tu interea non ceſſabis, & ea quæ habes inſtituta, perpolies; noſque diliges. Vale.

Tres HISTORIAE LEGES) Cicero 2. de Oratore narrat. 1. Ne quid falsi dicere audeamus. 2. Ne quid veri non audeamus. 3. Ne qua gratiæ aut simultatis sit suspitio. HABET ENIM PRÆTERITI)

Virgil. *Forsan & hæc olim meminisse juvabit.*

Cic. 2. de finib. Iucunda est præteritorum malorum memoria.

MANTINEAM) Vrbem Arcadiæ nobilitatem clade Lacedæmoniorum & victoria Epaminondæ Thebanorum ducis. Iust. lib. 6. Strab. lib. 8. Letali vulnere perfossus quæsivit an victi hostes an salvus Clypeus, tum hostile eripi jussit ut lætus exspiraret.

THEMISTOCLES) Venerat in suspicionem pacti fœderis cum Persarum rege Artaxerxe, ideò timens Athenienses, & eorum fugiens iram ad illum se contulit.

Cicero Attico. A. 8. 3. 4

MAximis & miserrimis rebus perturbatus sum, cum coram tecum mihi potestas deliberandi non esset, sed uti tamen tuo consilio volui. Deliberatio autem omnis hæc est. Si Pompaius Italia excedat, (quod eum facturum esse suspicor) quid mihi agendum putes: & quo facilius consilium dare possis, quid in utramque partem mihi in mentem veniat, explicabo brevi. Cùm merita Pompeij summa erga salutem meam, familiaritasque quæ mihi cum eo est, tum ipsa Reipubl. causa me adducit, ut mihi vel consilium meum cum illius consilio; vel fortuna cum fortuna conjungenda esse videatur. Accedit illud: si maneo, & illum comitatum optimorum, & clarissimorum civium desero, cadendum est in unius potestatem: qui etsi multis rebus significat se nobis esse amicum, & ut esset, à me est (tute scis) propter suspitionem hujus impendentis tempestatis multo ante provisum: tamen utrumque considerandum est, & quanta ei fides sit habenda: &, si maximè exploratum sit, eum nobis amicum fore, sitne viri fortis, & boni civis esse in ea urbe, in qua, cum summis honoribus imperiisque usus sit, res maximas gesserit, sacerdotio sit amplissimo præditus, non futurus sit sui juris, sub eundumque periculum sit, cum aliquo fortè dedecore, si quando Pompeius Rempubl. recuperaverit. In hac parte hæc sunt. Vide nunc, quæ sunt in altera. Nihil

est actum à Pompeio nostro sapienter, nihil fortiter: adde etiam nihil nisi contra consilium, authoritatemque meam. Omitto illa vetera, quod istum in Rempublicam ille aluit, auxit, armavit: ille legibus per vim, & contra auspicia ferendis author: ille Galliæ ulterioris adjunctor: ille gener: ille in adoptando P. Clodio augur: ille restituendi mei, quam retinendi studiosior, ille provinciæ propagator: ille absentis in omnibus adjutor. Idem etiam tertio consulatu postquam esse defensor Reipublicæ cœpit, contendit, ut decem Tr. Pl. ferrent ut absentis ratio haberetur: quod idem ipse sanxit lege quadam sua; Marcoque Marcello Coss. finienti provincias Gallias Kalend. Martij diem restitit. Sed ut hæc omittam, quid fœdius, quid perturbatius hoc ab urbe discessu, sive potiùs turpissima fuga? Quæ conditio non accipienda fuit potius, quàm relinquanda patria? Malæ conditiones erant, fateor: sed numquid hoc pejus? At recuperabit Rempub. Quando? aut quid ad eam spem est parati? Non ager Picenus amissus? non patefactum iter ab urbem? non pecunia omnis & publica, & privata adversario tradita? Denique nulla causa, nullæ vires, nulla sedes, quò concurrant, qui Rempubl. defensam velint. Apulia delecta est inanissima pars Italiæ, & ab impetu hujus belli remotissima: fuga & maritima opportunitas visa quæris desperatione. Invite cepi Capuam, non quò munus illud diffugerem, sed sic in ea causa, in qua nullus esset ordinum, nullus apertus privatorum dolor: bonorum autem erat aliquis, sed hebes, ut solet: & ut ipse sensissem: multitudo, & infimus quisque propensus in alteram partem: multi mutationis rerum cupidi: dixi ipsi me nihil susceperturum sine præsidio & sine pecunia. Itaque habui nihil omnino negotij, quod ab initio vidi, nihil queri præter fugam. Eam si nunc sequor, quonam? cum illo non: ad quem cùm essem profectus, cognovi in ijs locis esse Cæsarem, ut tutò Luceriam penire non possem. Infero mari nobis incerto cursu hyeme maximè navigandum est. Age jam cum fratre, an sine? cum filio? aut quomodo? In utraque enim re suprema

difficultas erit, summus animi dolor. Qui autem impetus illius erit in nos absentes? fortunasq; nostras? acrior, quàm in ceterum: quod putabit fortasse in nobis violandis aliquid se habere populare. Age jam has compedes, fasces inquam hos laureatos, efferre ex Italia quàm molestum est? Qui autem locus erit nobis tutus, ut jam placatis utamur fluctibus antequam ad illum venerimus? Quò autem, aut quo nihil scimus. At si restiteor, & fuerit nobis in hac parte locus, idem fecero, quod in Cinne dominatione, & Marij tyrannide Philippus, quod L. Flaccus, quod Quintus Mutius quoquo modo ea res huic quidem cecidit: qui tamen ita dicere solebat, se id fore videre quod factum est, sed hoc malle, quam armatum ad patriæ mœnia accedere. Aliter Thrasybulus, & fortasse melius: sed est certa quædam illa Mutij ratio, atq; sententia: est aliqua etiam Thrasybuli: & cùm sit, necesse, servire tempori, & non amittere tempus cùm sit datum, sed in hoc ipso tamen habent, & idem fasces molestiam. Sit enim nobis amicus quod incertum est: sed sit, deferet triumphum, non acciperene periculosum sit: accipere invidiosum a bonis? O rem inquis difficilem, & inexplicabilem! Atqui explicanda est. Qui enim fieri potest? ac ne me existimaris ad manendum esse propensiorem, quod plura in ea parte verba fecerim, potest fieri, quod sit in multis quæstionibus, ut res verbosior hæc fuerit, illa verior. Quamobrem ut maxima de re æquo animo deliberanti, ita mihi des consilium velim. Navis & in Cajeta est parata nobis, & Brundusij. Sed ecce nuncij scribente me hæc ipsa nocte in Galeno, ecce literæ, Cæsarem ad Corfinium, Domitium Corfinij eum firmo exercitu, & pugnare cupiente non putoretiam hic Cn. nostrum cõmissurum: ut Domitium relinquat etsi Brundusium Scipionem cum cohortibus duabus præmiserat, legionem à Fausto conscriptam in Siciliam sit placere à Cos. duci, scripserat ad Coss. sed turpe Domitium erit deserere implorantem ejus auxilium: est quædam spes mihi quidem non magna, sed in his locis firma: Afranium in Pyrenæo, cum Trebonio pugnasse, pulsum Trebonium

etiam Fabium tuum transisse cum cohortibus, summa autem: Afranium cum magnis copiis adventare. Id si est in Italia fortasse manebitur. Ego autem, cùm esset incertum iter Cesaris, quòd vel ad Capuam, vel ad Luceriam, iturus putabatur, Leptam ad Pompeium misi & literas, ipse ne quò inciderem, reverti Formias. Hęc te scire volui, scripsiq; sedatiore animo, quàm proximè scripseram, nullum meum judicium interponens, sed exquirens tuum. Vale.

IN HAC PARTE) Priùs de Cæsare agit, secundò de Pompeio in utramque partem disputans. INSERO) Quinque rationes ponuntur cur Pompeium sequi non debeat. ALIAS) Rationes cur sequatur Pompeium. Imitabor principes viros qui patriæ bellum in ferre noluerunt. THRASYBVLVS) Athenienses armatus accessit ad patriæ mœnia, ut eam à 30. tyrannis liberaret.

Cicero Dolabellæ Cos suo, S. Att. 14. 20. 5

ETsi contentus eram, mi Dolabella, tua gloria, satisque ex ea magnam lętitiam, voluptatemque capiebam: tamen non possum non confiteri, cumulari me maximo gaudio, quòd vulgo hominum opinio socium me asscribat tuis laudibus. Neminem conveni (convenio autem quotidiè plurimos, sunt enim permulti optimi viri, qui valetudinis caussa in hęc loca veniunt: pręterea ex municipijs frequentes necessarij mei.) quin omnes quum te summis laudibus ad cœlum extulerunt, mihi continuò maximas gratias agunt. Negant enim se dubitare, quin tu meis pręceptis & consilijs obtemperans, pręstantissimum te civem, & singularem Cos. prębeas, quibus ego, quanquam verissimè possim respondere, te, quæ facias, tuo judicio & tua sponte facere, nec cujusquam egere consilio: tamen neque planè assentior, ne imminuam tuam laudem, si omnes à meis consilijs profecta videatur, neque valde nego. Sum enim avidior, etiam quàm satis est gloriæ: & tamen non alienum est à dignitate tua, quòd ipsi Agamemnoni regi regum fuit honestum, aliquem in consilijs capiendis Nestorem habere: mihi verò gloriosum te juvenem Cos. florere laudibus, quasi alumnum disciplinæ meæ. L. quidem Cæsar cùm ad eum ægrotum Neapolim venissem,

quanquam erat oppressus totius corporis doloribus tamen antequam me plane salutaverat, O mi Cicero, inquit, gratulor tibi, cum tantum vales apud Dolabellam, quantum si ego apud sororis filium valerem, tum salvi esse possemus. Dolabellæ verò tuo, & gratulor, & gratias ago: quem quidem post te consulem, solùm possem vere consulem dicere. Deinde multa de facto, ac de re gesta, tum nihil magnificentius, nihil præclarius a'tum unquam, nihil Reipub. salutarius testatus est: atque hęc una vox omnium est. A te autem peto, ut me hanc quasi falsam hęreditatem alienę glorię finas cernere, meque aliqua ex parte in societatem tuarum laudum venire patiare: quanquam, mi Dolabella (hęc enim jocatus sum) libentius omnes meas si modo sint aliquę meę laudes, ad te transtulerim, quam aliquam partem exhauserim ex tuis. Nam cum te semper tantum dilexerim quantum tu intelligere potuisti, tum iis tuis factis sic incensus sum, ut nihil unquam in amore mihi fuerit ardentius. Nihil est enim (mihi credo) virtute formosius, nihil pulchrius, nihil amabilius. Semper amavi, ut scis, D. Brutum propter ejus summum ingenium, suaviſſimos mores, singularem probitatem, atque constantiam: tamen Idibus Martij tantum accessit ad amorem, ut mirarer locum fuisse augendi in eo, quod mihi jampridem cumulatum etiam videbatur. Quis erat, qui putaret ad eum amorem, quem erga te habebam, posse aliquid accedere? Tantum accessit, ut mihi nunc denique amare videar, anteà dilexisse. Quare quid est, quod ego te horter, ut dignitati & glorię serviας? Proponam tibi claros viros, quod facere solent, qui hortantur? Neminem habeo clariorem, quam teipsum, te imitere oportet, tecum ipse certes. Nec licet quidem tibi, jam tantis rebus gestis, non tui similem esse. Quod cùm ita sit, hortatio non est necessaria, gratulatione magis utendum est. Contigit enim tibi quod haud scio, an nemini, ut summa servitas animadversionis non modo non invidiosa, sed etiam popularis esse, & cum bonis omnibus, tum infimo cuique gratissima. Hoc si tibi fortuna quadam contigisset, gratularer fœlicitati tuę,

sed

sed contigit magnitudine tum animi, tum etiam ingenij atque consilij. Legi enim concionem tuam, nihil illa sapientius, ita pedetentim tum accessus à te ad causam facti, tum recessus ut res ipsa maturitatem tibi animadvertendi omnium consensu daret. Liberasti igitur & urbem periculo, & civitatem metu. Neque solum ad tempus maximam utilitatem attulisti: sed etiam ad exemplum. Quo facto intelligere debes, in te positam Rempubl. tibique non modo tuendos, sed etiam ornandos illos viros, à quibus initium libertatis profectum est. Sed his de rebus coram plura propediem, ut spero. Tu quoniam Rempub. nosque conservas, fac ut diligentissimè teipsum, mi Dolabella, custodias. Vale.

M. T. C. Bruto. S. ad Brutum, Epist. 2. 6

NOstræ res meliore loco videbantur, Scripta enim ad te certo scio, quæ gesta sunt, qualeis tibi sæpè scripsi, Consules tales exstiterunt. Cæsaris vero pueri mirifica indoles virtutis, utinam tam facilè eum florentem, & honoribus, & gratia regere ac tenere possimus, quam facilè adhuc tenuimus. Est omnino illud difficilius: sed tamen non diffidimus. Persuasum est enim adolescenti, & maximè per me, ejus opera nos esse salvos, & certe nisi is Antonium ab urbe avertisset, periissent omnia. Triduo verò aut quatriduo ante hanc rem pulcherrimam, timere quodam proculsa civitas tota ad te se cum conjugibus & liberis effundebat: eadem recreata. 12. Kalend. Maij te huc venire, quam se ad te ire malebat: quo quidem die magnorum meorum laborum, multarumque vigiliarum fructum cepi maximum, si modo est aliquis fructus ex solida veraque gloria. Nam tantæ multitudinis, quantam capit urbs nostra, concursus est ad me factus, eà cum usque in Capitolium deductus, maximo clamore, atque plausu in rostris collocatus sum. Nihil est in me inane, neque enim debet. Sed tamen omnium ordinum consensus, gratiarum actio, gratulatioque me commovet, propterea quod popularem me esse in populi salute præclarum est. Sed hæc

re malo ab aliis audire, me velim de tuis rebus, consilijsque facias; diligentissime certiorem. Illudque consideres, ne tua liberalitas dissolutior videatur. Sed sentit. Senatus, sic populus Romanus, nullos unquam hostes digniores omni supplicio fuisse, quam eos civeis qui hoc bello contra patriam arma ceperunt: quos quidem ego omnibus sententijs ulciscor, & persequor omnibus bonis approbantibus. Tu quid de hac re sentias, tui judicij est. Ego sic sentio, trium fratrum unam & eandem esse causam. Consules duos, bonos quidem, sed duntaxat bonos amisimus. Hirtius quidem in ipsa victoria occidit, cum paucis diebus magno prælio ante vicisset. Nam pansa fugerat vulneribus acceptis, quæ ferre non potuit. Reliquias hostium Brutus persequitur & Cæsar. Hostes autem omnes judicati; qui M. Antonij sectam secuti sunt. Itaq; id Senatusconsult. pleriq; interpretantur etiam ad tuos, sive captivos, sive dedititios pertinere. Equidem nihil differri durius, cum nominatim de C. Antonio decernerem, quod ita statueram à te cognoscere causam ejus senatum oportere. 10. Kalend. Maij.

C. ÆSARIS PVERI) Bellum intelligit ad Mutinam pugnatum à Panfa, Hirtio & Cæsare Octaviano cum Antonio.

CAPITOLIVM) Ve Iovi Optimo Maximo gratias agerem & Pansæ literas de rostris recitarem de victoria quod soli magistratui licebat facere, privatus enim de rostris verba non faciebat.

Brut. Cicer. ad Brut. Epist. 3. 7

QVanta sim lætitia affectus cognitis rebus Bruti nostri, & consulum, facilius est tibi existimare quam mihi scribere. Cum alia laudo & gaudeo accidisse: tum quod Bruti eruptio non solum ipsi salutaris fuit. Sed etiam maximo ad victoriam adjumento. Quod scribis trium Antoniorum unam, atque eandem causam esse, quid ego sentiam, mei judicij esse statuo nihil, nisi hoc senatus, aut populi Romani judicium esse de his civibus, qui pugnantes non interierint. At hoc ipsum inquies iniquè facis, qui hostilis animi in Rempubl. homines civeis appelles, imò justissimè. Quod enim nondum Senatus censuit, nec populus

pulus Romanus jussit, id arroganter non præjudico, neque revoco ad arbitrium meum. Illud quidem non muto, quod ei, quem me occidere res non coegit, neque crudeliter, quicquam eripui, neque dissolute quicquam remisi, habuique in mea potestate, quoad bellum fuit. Multo quidem honestius judico, magisque quod concedere possit Respubl. miserorum fortunam non insectari, quam infinita tribuere potentibus, quæ cupiditatem & arrogantiam incendere possint. Qua in re Cicero vir optime, ac fortissime, mihique merito, & meo nomine, & Reipubl. carissime, nimis credere videris spei tuæ, statimque ut quisque aliquid recte fecerit, omnia dare, ac permittere, quasi non liceat traduci ad mala consilia corruptum largionibus animum. Quæ tua est humanitas, quo animo te moneri patieris, præsertim de communi salute, facies tamen quod tibi visum fuerit: etiam ego, cum me docueris. Nunc Cicero, nunc agendum est, ne frustrà oppressum esse Antonium gavisi simus, neu semper primi cujusque mali excidendi causa sit, ut aliud renascatur illo pejus. Nihil jam neque opinantibus, aut patientibus nobis adversi evenire potest, in quo non cum omnium culpa, tum præcipuè tua futura sit, cujus tantam authoritatem Senatus ac populus Romanus non solum esse patitur, sed etiam cupit, quanta maxima in libera civitate unius esse potest: quam tu non solum benè sentiendo, sed etiam prudenter tueri debes. Prudentia porro quæ tibi superest, nulla abs te desideratur, nisi modus in tribuendis honoribus. Alia omnia sic abundè adsunt, ut eum quolibet antiquorum comparari possint tuæ virtutes. Vnum hoc grato animo liberalique profectum, cautiorem ac moderatiorem liberalitatem desiderat. Nihil enim Senatus cuiquam dare debet, quòd male cogitantibus exemplo, aut præsidio sit. Itaque timeo de consulatu, ne Cæsar tuus altius se ascendisse putet decretis tuis, quam inde si consul factus sit, ascensurum. Quod si Antonius ab alio relictum regni instrumentum occasionem regnandi habuit,

quoniam animo fore putas, ſi quis authore non tyranno interfecto, ſed ipſo Senatu putat, ſe imperia quælibet concupiſcere poſſe. Quare tum & facilitatem & prouidentiam laudabo tuam, cum exploratum habere cœpero Cæſarem honoribus, quos acceperit extraordinariis, fore contentum. Alienæ igitur, inquies: culpæ me reum facies? prorſus alienæ ſi providere potuit, ne exiſteret: quod utinam inſpectare poſſis timorem de illo meum. His literis ſcriptis te conſulem factum audivimus. Tum verò incipiam proponere mihi Rempubl. juſtam etiam ſuis nitentem viribus, ſi iſthuc videro, Filius valet, & in Macedoniam cum equitatu præmiſſus eſt. Idibus Maiis ex caſtris,

ITAQVE TIMEO) Senſus eſt, vereor ne Cæſar cùm ad hos extraordinarios honores aſcendit, altius ſe aſcendiſſe putet, quem hic aſcenſurus, ſi inde poſtea ad conſulatum aſcendat.

Tull. & Cic. S. D. Tironi ſuo, Fam. 16. 9.

NOS à te, ut ſcis diſceſſimus ad quartum Nonas Novemb. Leucadem venimus ad octavum Idus Novemb. ad ſeptimum Actium, ubi propter tempeſtatem ad ſextum Idus morati ſumus. Inde ad quintum Idus Corcyram beliſſimè navigavimus. Corcyræ fuimus uſque ad decimum ſextum Kalend. Decemb. tempeſtatibus retenti. Ad 15. Kalend. Decemb. à portu Corcyræorum, ad Caſſiopen ſtadia 120 proceſſimus. Ibi retenti ventis fuimus uſque ad Nonum Kalend. Interea qui cupidè profecti ſunt, multi naufragia fecerunt. Nos eo die cœnati ſolvimus. Inde Auſtro leniſſimo, cœlo ſereno nocte illa, & die poſtero in Italiam ad Hydruntem ludibundi pervenimus, eodemque vento poſtridie, (id erat ad ſeptimum Kalend. Decemb. hora quarta Brunduſium venimus. Eodem tempore ſimul nobiſcum oppidum introiit Terentia, quæ te facit plurimi. Ad quintum Kalend. Decembris. ſervus Cn. Planci Brunduſij tandem aliquando mihi à te exſpectatiſſimas literas reddidit, datas Idibus

bus Novembr. quæ me moleſtia valde levârunt: utinam omnino liberaſſent. Sed tamen Aſclapo medicus planè confirmat propediem te valentem fore. Nunc quidem ego te hortor, ut omnem diligentiam adhibeas ad convaleſcendum. Tuam prudentiam, temperantiam, amorem erga me novi. Scio te omnia facturum, ut nobiſcum quam primum ſis, ſed tamen ita velim, ut ne quid properes. Symphoniam Lyſonis velim vitaſſes, ne in quartam hebdomadam incideres. Sed quando pudori tuo malui ſti obſequi, quam valetudini, reliqua cura. Curio miſi, ut medico honos haberetur, & tibi daret, quod opus eſſet: me, cui juſſiſſet, curaturum. Equum & mulum Brunduſij tibi reliqui. Romæ vereor, ne ex Kalend. Jan. magni tumultus fiant. nos agemus omnia modice. Reliquum eſt, ut hoc te rogem, & à te petam, ne temere naviges. Solent nautæ feſtinare, quæſtus ſui cauſa. Cautus ſis, mi Tyro, mare magnum & difficile tibi reſtat. Si poteris, cum Meſcinio: (caute is ſolet navigare.) Si minus cum honeſto aliquo homine, cujus authoritate navicularius moveatur. In hoc omnem diligentiam ſi adhibueris, teque nobis incolumem * ſtiteris, omnia à te habeo. Etiam atque etiam noſter Tyro vale. Medico, Curio, Lyſoni de te ſcripſi diligentiſſimè. Vale.

SYMPHONIAM.) *Per* tranſlationem obſequium ſignificat, quòd in re aliqua valetudini inſeſta obſequutus ſit Lyſoni.

MISI.) *Pro* mandavi, Attic. Lib. 13. Epiſt. 7. Miſi equidem ei nunciari te ejus adventum exſpectare.

HONOS.) *Pecunia* detrector, unde præmium honoris cauſa datum honorarium vocatur.

STITERIS.) Rectè pro incolumem.
dederis vel obtuleris.

LIBRI TERTII FINIS.

LIBER QUARTUS.

Cicero Servio Sulpitio. S. D. Fam. lib. 13. Epist. 17. 1

MAnius Curius, qui Patris negotiatur, multis & magnis de causis à me diligitur. Nã & amicitia pervetus mihi cum eo est, ut primũ in forum veni, instituta, & Patris cùm aliquoties anteà, tùm proximè hoc miserrimo bello, domus ejus tota mihi patuit: qua si opus fuisset, tam essem usus, quàm mea. Maximum autem mihi vinculum cum eo est, quasi sanctioris cujusdam necessitudinis, quod est Attici nostri familiarissimus eumq; unum præter cæteros observat & diligit. Quem si tu jam fortè cognovisti, puto me hoc, quod facio, facere seriùs. Ea enim est humanitate, & observantia, ut eum tibi jam ipsum per se commendatum putem. Quod tamen si ita est, magnopere à te quæso ut ad eam voluntatem, si quam in illum ante has meas literas contulisti, quàm maximus posteà commendatione nostra cumulus accedat. Sin autem propter verecundiam suam minus se tibi obtulit, aut eum nondum habes satis cognitum, aut quæ causa est, cur majoris commendationis indigeat; sic tibi eum commendo, ut neque majore studio quenquam, neq; justioribus de causis commendare possim. Faciamque id quod debent facere ij, qui religiosè, & sine ambitione commendant, spondebo enim tibi, vel potius spondeo, in meque recipio, eos esse M. Curij mores, eamque probitatem, tum etiam humanitatem, ut eum & amicitia tua, & tam accurata commendatione, si tibi sit cognitus, dignum sis existimaturus. Mihi certè gratissimum faceris, si intellexero has literas tantum, quantum sribens confidebam, apud te pondus habuisse. Vale.

MANIVS.) A manè prænomen, sicut Lucius à luce.

Cic. S. D. Therm. Propræt. Fam. 13. Epist. 57. 2

QVò magis quotidiè ex literis nunciisque bellum magnum esse in Syria cognosco, eò vehementius à te pro

pro noſtra neceſſitudine contendo, ut mihi M. Annęium legatum, primo quoque tempore remittas. Nam ejus opera, conſilio, ſcientia rei militaris, vel maximè intelligo, me, & Remp. adjuvari poſſe. Quod, niſi tanta res ejus ageretur, nec ipſe adduci potuiſſet, ut à me diſcederet: neque ego, ut eum à me dimitterem. Ego in Ciciliam proficiſci cogito circiter Kalend. Maij, Ante eam diem Anneius ad me redeat oportet: Illud quod tecum & coram, & per literas diligentiſſimè egi, id & nunc etiam atque etiam rogo, curæ ſit tibi, ut ſuum negotium quod habet cum populo Sardiano, pro cauſæ veritate, & pro ſua dignitate conficiat. Intellexi ex tua oratione, cum tecum Epheſi locutus ſum te ipſius M. Annei cauſa omnia velle. Sed tamen, ſic velim exiſtimes, te mihi nihil gratius facere poſſe, quam ſi intellexero, per te illum ipſum negotium ex ſententia confeciſſe. Idque quamprimùm ut efficias, te etiam atque etiam rogo. Vale.

Cicero S. D. Silio Propræt. Fam. 13. 63. 3

NOn putavi fieri poſſe, ut mihi verba deeſſent, ſed tamen in M. Lænio commendando deſunt. Itaque rem tibi exponam paucis verbis, ſed tamen ut planè perſpicere poſſis voluntatem meam. Incredibile eſt, quanti faciamus & ego & frater meus, qui mihi cariſſimus eſt, M. Lænium. Id fit cum plurimis ejus officijs, tum ſummâ ejus probitate & ſingulari modeſtia. Eum ego à me invitiſſimus dimiſi, tum propter familiaritatem, & conſuetudinis ſuavitatem, tum quod conſilio ejus fideli, ac etiam bono libenter utebar. Sed vereor, ne jam mihi ſupereſſe verba putes, quæ dixeram defutura. Commendo tibi hominem, ſicut intelligis me, de quo ea ſupra ſcripſerim, debere commendare. A teque vehementer etiam atque etiam, peto, ut, quod habet in tua provincia negotij, expedias quod tibi videbitur rectum eſſe ipſi dicas. Hominem facillimum liberaliſſimumque cognoſces. Itaque te rogo, ut eum ſolutum, liberum, confectis ejus negotijs per te quamprimùm ad me remittas. Id mihi, fratrique meo gratiſſimum feceris. Vale.

Tullius Cic. Terent. Tul. Q. Q. S. D. Tironi Fam. 16. 10.

ETsi opportunitatem operæ tuæ omnibus locis desidero: tamen non tam mea, quam tua causa doleo, te non valere. Sed quando in quartanam conversa est vis morbi, (sic enim scribit Curius) spero te diligentia adhibita etiam firmiorem fore. Modo fac id, quod humanitatis tuæ est, nequid aliud cures hoc tempore nisi ut quam commodissime convalescas. Non ignoro quantum ex desiderio labores: sed erunt omnia facilia, si valebis. Festinare te nolo, ne nauseæ molestiam suscipias æger, & periculose hyeme naviges. Ego ad urbem accessi Prid. Non. Ian. obviam mihi sic est proditum, ut nihil fieri potuerit honoratius. Sed incidi in ipsam flammam civilis discordiæ, vel potius belli, cui cum cuperem mederi, & ut arbitror, possem, cupiditates certorum hominum, nam ex utraque parte sunt, qui pugnare cupiant impedimento mihi fuerunt. Omnino & ipse Cæsar amicus noster, minaces ad Senatum, & acerbas literas miserat, & erat adhuc impudens, qui exercitum, & provinciam invito Senatu teneret, & Curio meus illum incitabat. Antonius quidem noster & Qu. Cassius nulla vi expulsi ad Cæsarem cum curione profecti erant. Posteaquam Senatus consulibus prætoribus, tribunis plebis & nobis (qui proconsules sumus) negotium dederat, ut curaremus, ne quid Respub. detrimenti caperet, nunquam majore in periculo civitas fuit, nunquam improbi cives habuerunt parátiorem ducem. Omnino ex hac quoque parte diligentissime ad bellum comparatur. Id fit authoritate & studio Pompeij nostri, quod Cæsarem serò cœpit timere, nobis inter has turbas Senatus frequens flagitavit triumphum, sed Lentulus consul, quo majus suum beneficium faceret, simulatque, expedisset, quæ essent necessaria de Repub. dixit se relaturum. Nos agimus nihil cupidè, eoque est nostra pluris authoritas. Italiæ regiones descriptæ sunt, quam quisque partem tueretur. Nos Capuam sumpsimus. Hæc te scire volui. Tu etiam atque etiam cura ut valeas, literasque ad me mittas, quotiescunque habebis cui des. Etiam atque etiam vale. Dat. Prid. Idus Ian.

M. Cic.

QVum ad te literas misissem, quæ tibi Canusij redditæ sunt suspitionem nullam habebam, te Reipubl. causa, mare transiturum, eramque in spe magna, fore ut in Italia possemus, aut concordiam constituere, qua mihi nihil utilius, videbatur, aut Rempubl. summa cum dignitate defendere. Interim nondum meis literis ad te perlatis, ex ijs mandatis quæ D. Ælio ad Coss. dederas, certior tui consilij factus, non exspectavi, dum mihi à te literæ redderentur: confestim cum Qu. fratre, & cum liberis nostris iter ad te in Apuliam facere cœpi. Cùm Taeanum Sidicinum venissem, C. Messius familiaris tuus mihi dixit alijque complures, Cæsarem iter habere Capuam, & eo ipso die mansurum esse Æserniæ. Sanè sum commotus: quod si ita esset, non modò iter meum intercluſum, sed meipsum planè exceptum putabam. Itaque tum Cales processi, ut ibi potissimum consisterem, dum certum nobis ab Æsernia de eo, quod audieram, referretur: ac mihi, cùm Calibus essem, affertur literarum tuarum exemplum, quas tu ad Lentulum Coss. misisses. Hæ scriptæ sic erant: Literas tibi à L. Domitio ad 14. Kalend. Mart. allatas esse earumque exemplum subscripseras, magnique interesse Reipubl. scripseras, omnes copias primo quoque tempore in unum locum convenire, & ut, præsidij quod satis esset, Capuæ relinqueret. His ego literis lectis, in eadem opinione fui, qua reliqui omnes, te cum omnibus copijs ad Corfinium esse venturùm, quò mihi, cùm Cæsar ad oppidum castra haberet, tutum iter esset non arbitrabar. Cùm res in summe exspectatione esset, utrumque simul audivimus, & quæ Corfinij acta essent & te iter Brundusium facere cœpisse. Cùmque nec mihi, nec fratri meo dubium esset, quin Brundusium contenderemus, à multis, qui è Samnio, Apuliaque veniebant, admoniti sumus, ut caverenus, ne exciperemur à Cæsare, quòd is in eadem loca, quæ nos petebamus, profectus celerius, etiam quàm nos possemus, eò quo intenderat, venturus esset. Quòd cùm ita esset, nec mihi, nec fratri meo, nec

cuiquam

cuiquam amicorum placuit committere, ut temeritas noſtra non ſolum nobis, ſed etiam Reipubl. noceret: cùm præſertim non dubitaremus quin ſi etiam nobis tutum iter fuiſſet te tamen jam conſequi non poſſemus. Interim primò accepimus tuas literas Canuſio ad 10. Kalen. Mart. datas, quibus nos hortaris, ut celeriùs Brunduſium veniamus: quas cùm accepiſſemus, ad 3. Kal. Mart. non dubitabamus: quin tu jam Brunduſium perveniſſes: nobiſque iter illud omnino interclusum videbamus, neque minus nos eſſe captos, quam qui Corfinium veniſſent. Neque enim eos ſolos arbitrabamur capi, qui in armatorum manus incidiſſent, ſed eos nihilominus, qui regionibus excluſi, intra præſidia atque intra arma aliena veniſſent. Quod cùm ita ſit, maximè vellem primùm tecum ſemper fuiſſem, quod quidem tibi oſtenderam, cum à me Capuam rejiciebam. Quod feci non vitandi oneris cauſa, ſed quod videbam teneri illam urbem ſine exercitu non poſſe: accidere autem mihi nolebam, quod doleo viris fortiſſimis accidiſſe. Quoniam autem tecum ut eſſem non contigit utinam tui conſilij certior factus eſſem, nam ſuſpitione aſſequi non potui, quod omnia prius arbitratus ſum fore, quam ut hæc Reipubl. cauſa in Italia non poſſet diuce te conſiſtere. Neque verò nunc conſilium tuum reprehendo, ſed fortunam Reipubl. lugeo. Nec, ſi ego quid tu ſis ſecutus non perſpicio, idcirco minus exiſtimo te nihil niſi ſumma ratione feciſſe, mea quæ ſemper fuerit ſententia, primùm de pace vel iniqua conditione retinenda, deinde de urbe (nam de Italia quidem nihil mihi umquam oſtenderas) meminiſſe te arbitror. Sed mihi non fumo, ut meum conſilium valere debuerit: ſecutus ſum tuum, neque id Reipubl. cauſa de qua deſperavi, quæ & nunc afflicta eſt, nec excitari ſine civili perniciſiſſimo bello poteſt: ſed te quærebam, tecum eſſe cupiebam, neque ejus rei facultatem, ſi qua erit, prætermittam. Ego me in hac omni cauſa facilè intelligebam, pugnandi cupidis hominibus non ſatisfacere. Primùm enim præ me tuli, me nihil malle quàm pacem: non quia eadem timerem, quæ illi, ſed eo

bello

bello civili leviora ducebam. Inde ſuſcepto bello, cum pacis conditiones ad te adferri, à te que ad ea honorifice, & largè reſponderi viderem duxi meam rationem, quam tibi facilè me probaturum pro tuo in me beneficio arbitrabar. Memineram me eſſe unum, qui meis maximis in Rempubl. meritis, ſupplicia miſerrima & crudeliſſima pertuliſſem: me eſſe unum, qui ſi offendiſſem ejus animum, cui, tum cùm jam in armis eſſemus, Conſulatus tamen alter & triumphus ampliſſimus deferebar, ſubjicerer eiſdem prælijs, ut mea perſona ſemper ad improborum impetus aliquid videretur habere * populare. Atque hæc non ego prius ſum ſuſpicatus, quàm mihi palam denunciata ſunt: neque ea tam pertimui, ſi ſub eunda eſſent, quam declinanda putavi, ſi honeſtè vitare poſſem. Quam breviſſimam illius, temporis dum in ſpe pax fuit, rationem noſtram vides, * reliqui facultatem res ademit. Iis autem quibus non ſatisfacio, facilè reſpondeo: neque enim ego amicior C. Cæſari unquam fui, quàm illi: neque illi amiciores Reipubl. quàm ego. Hoc inter me & illos intereſt, quòd cùm & illi cives optimi ſint, & ego ab iſta laude non abſim, ego conditionibus, quod idem te intellexeram velle, illi armis diſceptari maluerunt. Quæ quoniam ratio omiſſa eſt: perficiam profecto ut neque Reſpubl. civis à me animum, neque tu amici deſideres.

VIRIS FORTISS.) Domitio, Lentulo, Vibullio aliiſque qui in Cæſaris poteſtatem venerunt. DVXI MEAM.) Hoc cogitavi me non debere Cæſaris animum offendere. POPVLARE.) Ut unus ego deligerer in quem improbi cives impetum facerent. RELIQVI.) Vt rebus deſperatis ad te non venirem, nec enim licuit.

Cn. Magn. Proc. M. Marcel. L. Lent. Cos. S. D. A. 8. 17. 6

EGo, quòd exiſtimabam diſperſos nos, neque Reipubl. utiles neque nobis præſidio eſſe poſſe, ſcripſi ad L. Domitium literas miſi: primum ut ipſe cum omni copia ad nos veniret: ſi de ſe dubitaret, ut cohorteis 19. quæ ex Piceno ad me iter habebant, ad nos mitteret. Quod veritus ſum, factum eſt, ut Domitius implicaretur, neque ipſe ſatis firmus eſſet ad caſtra facienda, quod meas 19. & ſuas 26. cohorteis, tribus in oppidis diſtributas haberet: (nam

partim Albæ, partim Sulmone collocavit) neque si vellet expedire posset. Nunc scitote me esse in summa solicitudine, nam & tot & tales viros periculo obsidionis liberare cupio: neque subsidio ire possum, quòd his duabus legionibus non puto esse committendum, ut illuc ducantur. Ex quibus tamen non amplius 14. cohorteis contrahere potui quas Brundusium misi: neque sanusium sine præsidio, dum abessem, putavi esse dimittendum. Dellio mandaram, quòd majores copias sperabam nos habituros, ut si vobis videretur, alteruter vestrum ad me venire: alter in Sicilia cum ea copia, quam Capuæ, & circum Capuam comparastis, & cum ijs militibus, quos Faustus legit proficiscereturque: Domitius, cum 12. suis cohortibus eodem adjungeretur: reliquæ copiæ omnes Brundusium cogerentur, & inde navibus Dyrrhachium transportarentur. Nunc cùm hoc tempore nihilo magis ego, quam vos subsidio Domitio ire possum, seu per montes explicare, non est nobis committendum, ut ad has 14 cohorteis quas dubio animo habeo, hostis accedere, aut in itinere, me consequi possit. Quamobrem placitum est mihi (aliter video censeri. C. Marcello, & cæteris nostri ordinis, qui hic sunt) ut Brundusium ducerem hanc copiam, quam mecum habeo. Vos hortor, ut quodcunque militum contrahere poteritis, contrahatis, & eodem veniatis quamprimum. Arma quæ ad me missuri eratis, ijs censeo armetis milites, quos vobiscum habetis: quæ arma superabunt, ea si Brundusium jumentis deportaveritis, vehementer Reipub. profueritis. De hac re vellem nostros certiores faceritis. Ego ad P. Lupum & C. Coponium Prætores misi, ut se vobis conjungerent, & militum quod haberent, ad vos deducerent. Vale.

Cicero Mario S. D. Fam. lib. 7. epist. 3. 7

PErsæpi mihi cogitanti de communibus miseriis, in quibus tot annos versamur, & (ut video) versabimur, solet in mentem venire illius temporis, quo proximè fuimus una: quinetiam ipsum diem memoria teneo. Nam ad tertium Idus Malas Lentulo & Marcello Coss. cùm in Pompeianum vesperi venissem tu mihi solicito animo præsto

præſto fuiſti. Solicitum autem te habebat cogitatio tum officij, tum etiam periculi mei. Si manerem in Italia, verebare, ne officio deeſſem: ſi proficiſcerer ad bellum periculum te meum commovebat. Quo tempore vidiſti profecto me quoque ita conturbatum, ut non explicarem quid eſſet optimum factu: pudori tamen malui, famæque cedere, quam ſalutis meæ rationem ducere. Cujus me mei facti pœnituit, non tam propter periculum meum, quam propter vitia multa, quæ ibi offendi quo veneram. Primum neque magnas copias, neque bellicoſas: deinde, extra ducem, paucoſque præterea (de principibus loquor) reliqui primum in ipſo bello rapaces, deinde in oratione ita crudeles, ut ipſam victoriam horrerem: maximum autem æs alienum ampliſſimorum virorum. quid quæris? nihil boni præter cauſam. Quę cùm vidiſſem deſperans victoriam, Primùm cœpi ſuadere pacem, cujus fueram ſemper auctor, deinde cùm ad ea ſententia Pompeius valde abhorreret, ſuadere inſtitui, ut bellum duceret. Hoc interdum probabat, & in ea ſententia videbatur fore & fuiſſet fortaſſe, niſi quadam ex pugna cœpiſſet ſuis militibus confidere. Ex eo tempore vir ille ſummus, nullus imperator fuit. Signa tirone & collectitio exercitu cum legionibus robuſtiſſimis contulit: victus turpiſſimè, amiſſis etiam caſtris, ſolus fugit. hunc ego belli mihi finem feci: nec putavi, cùm integri pares non fuiſſemus, fractos ſuperiores fore. diſceſſi ab eo bello, in quo aut in acie cadendum fuit, aut in aliquas inſideas incidendum, aut deveniendum in victoris manus, aut ad lubam conſugiendum, aut capiendus tanquam exilio locus, aut conſciſcenda mors voluntaria. Certè nihil fuit præterea ſi te victori nolles aut non auderes committere, Ex omnibus autem ijs quę dixi incommodis, nihil tolerabilius exilio, præſertim innocenti, ubi nulla adjuncta eſt, turpitudo, addo etiam cùm ea urbe careas in qua nihil ſit quod videre poſſis ſine dolore. Ego cum meis (ſi quicquam nunc cujuſpiam eſt) etiam in meis eſſe malui, quæ acciderunt, omnia dixi eſſe futura. Veni domum non quod optimo vivendi conditio eſ-

set: sed tamen si esset aliqua forma Reipubl. tanquam in patria ut essem: si nulla tanquam in exilio. Mortem, mihi cur conscisscrem: causa non visa est: cur optarem, multæ. Vetus est enim, ubi non sis, qui fueris non esse cur velis vivere. Sed tamen vacare culpa magnum est solatium: præsertim cum habeam duas res, quibus me sustentem, optimarum artium scientiam, & maximarum rerum gloriam: quarum altera mihi vivo nunquam eripietur, altera ne mortuo quidem. Hæc ad te scripsi verbosius, & tibi molestus fui, quod te, tum mei, tum Reip. cognovi amantissimum. Notum tibi omne consilium meum esse volui, ut primum scires, me nunquam voluisse plus quenquam posse, quam universam Remp. Posteà autem quam alicujus culpa tantùm valeret unus, ut obsisti non posset, me voluisse pacem: amisso exercitu, & eo duce, in quo spes fuerat uno, me voluisse etiam reliquis omnibus: postquam non potuerim, mihi ipsi finem fecisse belli: nunc autem si hæc civitas est, civem esse me: si non, exulem esse, non incommodiore loco quàm si me Rhodum aut Mitylenas contulissem. Hæc tecum coram malueram: sed quia longius fiebat, volui per literas eadem, ut haberes quid diceres, si quando in vituparatores meos incidisses. Sunt enim, qui cùm meus interitus nihil fuerit Reipublicæ profuturus, criminis loco putent esse, quod vivam. Quibus ego certo scio non videri satis multos periisse: qui si me audissent, quamvis iniqua pace, honestè tamen viverent: armis enim inferiores, non causa fuissent. Habes Epistolam verbosiorem fortasse, quam velles, quod tibi ita videri putabo, nisi mihi longiorem remiseris. Egò si quæ volo, expediero brevi tempore te, ut spero, videbo. Vale.

Cic. C. M. Martel. S. D. Fam. lib. 4. Epist. 7. 8

ETsi eo te adhuc usum consilio intelligo, ut id reprehendere non audeam: (non quin ab eo ipse dissentiam) sed quod ea te sapientia esse judicem, ut meum consilium non anteponam tuo: tamen & amicitiæ nostræ vetustas, & tua summa erga me benevolentia, quæ mihi jam à pueritia tua cognita est, me hortata est, ut ea scriberem ad te, quæ

&

& saluti tuæ conducere arbitrarer, & non aliena esse ducerem à dignitate. Ego eum te esse, qui horum malorum initia multo ante videris, consulatum magnificentissimè atque optimè gesseris, præclarè memini: sed idem etiam illa vidi, neque te consilium civilis belli ita gerendi, neque copias Cn. Pompeij, nec genus exercitus probare, semperque summè diffidere, qua in sententia me quoque fuisse, memoria tenere te arbitror. Itaque neque tumultum interfuisti rebus gerendis, & ego id semper egi, ne interessem. Non enim iis rebus pugnabamus, quibus valere poteramus: consilio, authoritate, causa, quæ erant in nobis superiora: sed lacertis, & viribus quibus pares non eramus. Victi sumus igitur, aut, si dignitas vinci non potest fracti certè & abjecti. In quo tuum consilium nemo potest non maxime laudare, quod cum spe vincendi, simul adjecisti certandi etiam cupiditatem, ostendistique sapientem, & bonum civem initia belli civilis invitum suscipere extrema non libenter persequi. Qui non idem consilium, quod tu secuti sunt, eos video in duo genera esse cistractos. Aut enim renovare bellum conati sunt, hique se in Africam contulerunt, aut quemadmodum nos, victori sese crediderunt. Medium quoddam tuum consilium fuit: qui hoc fortasse humilis animi duceres, illud pertinacis. Fateor à plerisque vel dicam ab omnibus, sapiens tuum consilium, à multis etiam magni, ac fortis animi judicatum, sed habet ista ratio, (ut mihi quidem videtur) quendam modum, præsertim eum tibi nihil deesse arbitrer, ad tuas fortunas omneis obtinendas præter voluntatem. Sic enim intellexi, nihil aliud esse, quod dubitationem afferret ei, penes quem est potestas, nisi quod vereretur, ne tu illud beneficium omninò non putares. De quo quid sentiam nihil attinet dicere, cùm appareat ipse quid fecerim. Sed tamen si jam ita constituisses, ut abesse perpetuò malles, quàm ea quæ nolles, videre: tamen id cogitare deberes, ubicunq; esses, te fore in ejus ipsius, quem fugeres, potestate. Qui si facile passurus esset, te, carentem patria, & fortunis tuis quietè & liberè vivere, cogitandum tibi tamen esset Romæ & domi tuæ cujusmodi

res esset, an Mitylenis, an Rhodi malles vivere. Sed cùm ita latè pateat ejus potestas, quem veremur, ut terrarũ orbem complexa sit: nonne mavis sine periculo domi tuæ esse quàm cum periculo alienæ? Equidem etiamsi oppetenda mors esset, domi atque in patria mallem, quam in externis atque alienis locis. Hoc idem omnes qui te diligunt sentiunt, quorum est magna pro tuis maximis clarissimisque virtutibus multitudo. Habemus etiam rationem rei familiaris tuæ, quàm dissipari nolumus, nam etsi nullam potest accipere injuriam, quæ futura sit, perpetua, propterea quod neque is qui tenet Rempubl. pateretur, neque ipsa Respubl. tamen impetum prædonum in tuas fortunas fieri nolo. Ii autem qui essent auderem scribere, nisi te intelligere confiderem. Hic te unius solicitudines, unius etiam multæ & assiduæ lachrymæ C. Marcelli fratris optimi deprecantur, nos cura, & dolore proximi sumus, precibus tardiores, quod jus adeundi, cùm ipsi deprecatore egeerimus, non habemus. Gratia tantum possumus, quantum victi. Sed tamen consilio, studio, Marcello non desumus: à tuis reliquis non adhibemur, ad omnia parati sumus. Vale.

M. Marcel. Cicer. S. D. fam. lib. 4. epist. 11. 9

PLurimum valuisse apud me tuam semper authoritatem, cùm in omni re, tum in hoc maximè negotio potes existimare: cum mihi C. Marcellus frater amantissimus mei, non solùm consilium daret, sed precibus quoque me obsecraret, non prius mihi persuadere potuit quam tuis est affectum literis, ut uterer vestro potissimum consilio. Res quemadmodum sit acta, vestræ literæ mihi declarant. Gratulatio tua, etsi est mihi probatissima, quòd ab optimo sit animo, tamen hoc mihi multò jucundius est, & gratius quòd in summa paucitate amicorum, propinquorum, ac necessariorum, qui verè meæ saluti faverent, te cupidissimum mei, singularemque benevolentiam mihi præstitisse cognovi. Reliqua sunt ejusmodi, quibus ego, quoniam hæc erant tempora, facile, & æquo animo carebam. Hoc vero ejusmodi esse statuo, ut sine talium virorum, & amicorum benevolentia, neque in adversa neque in secunda

eunda fortuna quiſquam vivere poſſit. Itaque in hoc ego mihi gratulor: Tu verò, ut intelligas homini amiciſſimo te tribuiſſe officium, re tibi præſtabo. Vale.

Ser. Sulp. Cic. S. D. Fam. 4. lib. 12. 10

ETſi ſcio non jucundiſſimum nuncium me vobis allaturum: tamen quoniam caſus & natura in bonis dominatur, viſum eſt faciendum, quoquo modo res ſeſe haberet, vos certiores ut facerem. Ad 10. Kal. Iunij, cùm ab Epidauro Piræeum navi advectus eſſem, ibi Marcellum collegam noſtrum conveni eumque diem tibi conſumpſi, ut cum eo eſſem. Poſtero die, cùm ab eo digreſſus eſſem, eo conſilio, ut ab Athenis in Bœotiam irem, reliquamque juriſdictionem, abſolverem: illi, uti aiebat, ſupra Maleas Italiam verſus navigaturus erat. Poſtridie ejus diei, cùm ab Athenis proficiſci in animo haberem, circiter horam decimam noctis. Poſthumus familiaris ejus ad me venit, & mihi nunciavit. M. Marcellum collegam noſtrum poſt cœnæ tempus à P. Magio, Culone familiari ejus pugione percuſſum eſſe, & duo vulnera accepiſſe: unum in ſtomacho alterum in capite ſecundum aurem, ſperare tamen eum vivere poſſe: Magium ſeipſum interfeciſſe: poſteà ſe à Marcello ad me miſſum eſſe, qui hæc nunciaret, & rogaret, uti cogerem medicos. Coegi, & è veſtiglo eò ſum profectus prima luce. Cùm non longè à Piræeo abeſſem, puer Acidini obviam mihi venit cum codicillis, in quibus erat ſcriptum, paulò ante lucem Marcellum diem ſuum obiiſſe. Ita vir clariſſimus ab homine teterrimo, acerbiſſima morte eſt affectus; & cui inimici propter dignitatem pepercerant, inventus eſt amicus qui ei mortem afferret. Ego tamen ad tabernaculum ejus perrexi: inveni duos libertos, & pauculos ſervos: reliquos aiebant profugiſſe metu perterritos, quod dominus eorum ante tabernaculum interfectus eſſet. Coactus ſum in eadem illa lectica, qua ipſe delatus eram, meiſque lecticarijs in urbem eum referre, ibique pro ea copia, quæ Athenis erat, funus ei ſatis amplum faciendum curavi, Ab Athenienſibus locum ſepulturæ intra urbem ut darent impetrare non potui: quod

religione se impediri dicerent, neq; tamen id ante cuiquam concesserant. Quod proximum fuit, ut in quo vellemus gymnasio eum sepeliremus, nobis permiserunt. Nos in nobilissimo orbis terrarum gymnasio Academiæ locum delegimus: ibiq; eum combussimus: posteaque curavimus, ut iidem Athenienses in eodem loco monumentum ei marmoreum faciendum locarent. Ita, quæ nostra officia fuerunt, pro * collegio & propinquitate, & vivo, & mortuo omnia ei præstitimus. Vale. Datæ Prid. Kalend. Iun. Athenis.

CILONE) Cognomentum Magiorum, rastus dictos asserit ab eminentiore fronte vel a capite oblongo. DOMINVS) Servis etenim capitale erat dominum non defendisse, unde Syllanum Senatusconsul. Tacitus lib. 14. INTRA VRB.) Solonis lege vetitum, & lege duodecim tabularum: In urbe ne sepelito, neve urito. Paus. docet sua ætate nullum in urbe sepulchrum. GYMNASIO) Tria erant Athenis, Lycæum, Cynosarges, Academia. Academiam Plato, Lycæum nobilitavit Aristoteles, olim Palæstritarum loca, postea sophorum. COLLEGIO) Collegij causa, quia consules una fuere.

Cic. Q. Legatio S. D. Fam. 6. 13. 11

ETsi tali tuo tempore, me aut consolandi, aut juvandi tui causa, scribere ad te aliquid pro nostra amicitia oportebat: tamen adhuc id non feci, quia, neque lenire videbar oratione, neque levare posse dolorem tuum. Postea vero quàm magnam spem habere cœpi, fore, ut te brevi tempore incolumem haberemus: facere non potui, quin tibi & sententiam & voluntatem declararem meam. Primùm igitur scribam, quod intelligo & perspicio, non fore in te Cæsarem duriorem. Nam & res eum quotidiè & dies, & opinio hominum, & ut mihi videtur, etiam sua natura mitiorem facit: idque cùm de reliquis sentio, tum de te etiam audio ex familiarissimis ejus quibus ego, ex eo tempore, quo primùm ex Aphrica nuncius venit supplicare unà cum fratribus tuis non desiti, quorum quidem & virtus, pietas & amor in te singularis & assidua & perpetua salutis tuæ cura, tantum proficit, ut nihil sit, quod non ipsum Cæsarem tributurum existimem, etsi tardius sit, quam volumus. Magnis occupationibus ejus à quo omnia petuntur, aditus ad eum difficiliores fuerunt, & simul Aphricanæ causæ ira-

tior,

rior, diutiùs velle videtur eos habere ſolicitos, à quibus ſe diuturnioribus putat eſſe moleſtiis conflictatum. Sed hoc ipſum intelligimus eum quotidie remiſſiùs & placatiùs ferre. Quare mihi crede, & memoriæ manda, me tibi id affirmaſſe, te in iſtis moleſtiis diutiùs non futurum. Quando, quid ſentirem, expoſui quid velim tua cauſa, re potius declarabo quam oratione. Et, ſi tantum poſſem, quantum in ea Reipub. de qua ita meritus ſum, ut tu exiſtimas, poſſe debebam, ne tu quidem in iſtis incommodis eſſes. Eadem enim cauſa opes meas fregit, quæ tuam ſalutem in diſcrimen adduxit. Sed tamen quicquid imago veteris meæ dignitatis. Quicquid reliquiæ gratiæ valebunt, ſtudium, conſilium, opera, gratia, fides mea nullo loco deerit tuis optimis fratribus. Tu fac habeas fortem animum, quem ſemper habuiſti, primũ ob eas cauſas, quas ſcripſi, deinde quod ea de Repub. ſemper voluiſti, atq; ſenſiſti, ut non modo ſecunda ſperare debeas: ſed etiam, ſi omnia adverſa eſſent, tamen & conſcientia & factorum, & conſiliorũ tuorum, quæcunq; acciderent fortiſſimo, & maximo animo ferre deberes. Vale.

Cicero Lagario S. D. Fam. 6. 14. 12

ME ſcito omnem meum laborem, omnem operam, curam, ſtudium in tua ſalute conſumere. Nam cum te ſemper maximè dilexi, tum fratrum tuorum, quos æquè atq; te ſumma benevolentia ſum complexus ſingularis pietas, amorque fraternus, nullum me patitur officij erga te, ſtudijq; munus aut tempus pretermittere. Sed quæ faciam, fecerimque pro te, ex illorum te literis quàm ex meis malo cognoſcere. Quod autem ſperem, aut confidam & exploratum habeam de ſalute tua id tibi à me declarari volo. Nam ſi quiſquam eſt timidus in magnis periculoſiſque rebus, ſemperq; magis adverſos rerum exitus metuens, quam ſperans ſecundos, is ego ſum: & ſi hoc vitium eſt, eo me non carere confiteor. Ego idem tamen, cùm ad 2. Kal. intercalareis priores, rogatu fratrum tuorum veniſſem manè ad Cæſarem, atq; omnem adeundi, & conveniendi illius indignitatem, & moleſtiam pertuliſſem, cum fratres & propinqui tui jacerent ad pedes & ego eſſem locutus, quæ

causa, quæ tempus tum postulabat, non solum ex oratione Cæsaris quæ sanè mollis & liberalis fuit, sed etiam ex oculis & vultu, & multis præterea signis quæ facilius perspicere potui quàm scribere, hanc in opinionem discessi, ut mihi tua salus dubia non esset. Quamobrem fac animo magno fortique sis, & si turbidissima sapienter ferebas, tranquilliora latè feras. Ego tamen tuis rebus sic adero, ut difficillimis: neque Cæsari solum, sed etiam amicis ejus omnibus, quos mihi amicissimos esse cognovi, pro te sicut adhuc feci libentissimè supplicabo. Vale.

AD 3. KALEND. INTERCAL) Spinosus locus si quis alter in Ciceronе, Vide Ald. Manut. Pauli filium, de quæstis per Epistolam ubi intercalationem Numæ explicat, & C. Cæsaris pluribus verbis. Inter Novembrem enim & Decembrem duos alios menses interjiciebant, adeò ut quindecim mensium cum intercalario esset annus. Et dies mensis Novembris is, qui Kalendarum Decembrium nomen vulgo vocantur (absque Decembris mentione dicti sunt Kalendarum intercalarium priorum nomine. 14. Novemb. dicebatur. 17. Kalend. intercalares priores. 15. dictus 16. Kalend. intercalares priores & sic ad ultimum Novemb. diem qui dicitur, 2. Kalend. intercalares priores. Dies cujus hic mentio.

Brust. Imp Cos. Def. S. D. Cic. Fam. 11. 13. 13

JAm non ago tibi gratias. Cui, enim re vix referre possum huic verbis non patitur res satisfieri. Attendere te volo quæ in manibus sunt. Qua enim prudentia es nihil te fugiet si meas literas diligenter legeris. Sequi confestim Antonium his de causis, Cicero non potui: eram sine equitibus, sine jumentis. Hirtium perijsse nesciebam, Cæsari non credebam prius, quàm convenissem, & collocutus essem. Hic dies hoc modo abijt. Prostridè manè à Pansa sum accersitus Bononiam. Cùm in itinere essem, nunciatum mihi est eum mortuum esse. Recurri ad meas copiolas. sic enim verè eas appellare possum. Sunt extenuatissimæ, & inopia omnium rerum pessimè acceptæ. Biduo me Antonius anteceſsit, itinera multò majora fugiens, quàm ego sequens. Ille enim it passim, ego ordinatim, quacunque ivit, ergastula solvit, homines abripuit, constitit nusquam prius, quàm ad Vada venit. Queni locum volo tibi esse notum. Iacet inter Appenninum & Alpeis, impeditissimus ad iter faciendum. Cùm abessem ab eo millia passuum triginta.

triginta, & ſe jam Ventidio conjunxiſſet, concio, ejus ad me eſt allata, in qua petere cœpit à militibus, ut ſe trans Alpeis ſequerentur, ſibi cum Marco Lepido convenire. Succlamatum eſt, & frequenter à militibus Ventidianis, (nam ſuos valde quã paucos habet) ſibi aut in Italia pereundum eſſe aut vincendum. Etiam orare cœperunt, ut Pollentiam iter facerent. Quum ſuſtinere eos non poſſet, in poſterum diem itur ſuum cõtulit. Hac re mihi nunciata ſtatim quinq; cohorteis Pollentiam præmiſi, meumq; iter eò contuli. Hora ante præſidium meum Pollentiam venit, quam Trebalius cum equitibus, ſanè quàm ſum gaviſus: in hoc enim victoriam puto conſiſtere. In ſpem venerant, quod neq; Planci quatuor legiones, omnibus ſuis copiis pares arbitrabantur, neq; ex Italia tam celeriter exercitum trajici poſſe credebant, quos ipſi adhuc ſatis arroganter Allobroges, equitatuſque omnis qui eò præmiſſus erat à nobis, ſuſtinebant, noſtroque adventu ſuſtineri facilius poſſe confidimus. Tamen ſi quo etiam caſu Iſarum ſe trajecerint, ne quid detrimenti Reipub. injungant, ſumma à nobis dabitur opera. Vos magnum animum, optimamque ſpem de ſumma Republ. habere volumus, cùm & nos, & exercitus noſtros, ſingulari concordia conjunctos ad omnia pro vobis videatis paratos. Sed tamen nihil de diligentia remittere debetis, dareque operam, ut quam paratiſſimi ab exercitu, reliquiſque rebus, pro noſtra ſalute contra ſceleratiſſimam conſpirationem hoſtium configamus, qui quidem eas copias quas diu ſimulatione Reipubl. comparabant, ſubitò ad patriæ periculum converterunt. Vale.

Cicero Bruto S. D. Brut. ex Epiſt. 6. 14

SCripta & obſignata jam Epiſtola literæ mihi redditæ ſunt à te plenæ rerum novarum, maximeque, mirabilis, Dolabellam quinque cohortes miſiſſe in Cherſoneſum. Adeone copiis abundat, ut is qui ex aſia fugere dicebatur, Europam appetere conetur? Quinque autem cohortibus quidnam ſe facturum arbitratus eſt, cùm tu eò, quinque legiones, optimum equitatum, maxima auxilia haberes? Quas quidem cohortes ſpero jam tuas eſſe, quoniam latro ille

tam

tam fuit demens : & tuum consilium vehementer laudo, quod non prius exercitum Appollonia Dyrrhachioq, moviſti, quàm de Antonij fuga audiſti, Bruti eruptione, populi Romani victoria. Itaque quod ſcribis poſtea ſtatuiſſe te ducere exercitum in Cherſoneſum, nec pati ſceleratiſſimo hoſti ludibrio eſſe imperium populi Romani, facis ex tua dignitate, & è Repub. Quod ſcribis, de ſeditione, quæ facta eſt in legione quarta de Antoniis (quod dicam in bonam partem accipias) magis mihi probatur militum ſeveritas, quam tua, te benevolentiam exercitus equitumq; expertum vehementer gaudeo. De Dolabella ut ſcribis, ſi quid habes novi, facies me certiorem, in quo valdè delector, me ante providiſſe, ut tuum judicium liberum eſſet cum Dolabella belli gerendi & id valde pertinuit ut ego tum intelligebam, ad Rempubl. ut nunc judico, & ad dignitatem tuam. Quod ſcribis, me maximo animo egiſſe, ut inſectarer Antonios, idque laudas, credo ita videri tibi, ſed illam diſtinctionem tuam nullo pacto probo. Scribis enim acriùs prohibenda bella civilia eſſe, quam in ſuperatos iracundiâ exercendam. Vehementer à te Brute diſſentio, neque clementiæ tuæ concedo, ſed ſalutaris ſeveritas vincit inanem ſpeciem clementiæ. Quod ſi clementes eſſe voluerimus, nunquam deerunt bella civilia. Sed de hoc tu videris. De me poſſum idem, quod plautinus pater in Trinummo. Mihi quidem ætas acta fermè eſt, tua illuc refert maximè. Opprimemini (mihi crede) Brute, niſi provideritis, neque enim populum ſemper eundem habebitis, neque Senatum, neque Senatus ducem, Hæc ex oraculo Apollinis Pythij edita tibi puta : nihil poteſt eſſe verius. 14. Kalend. Maij. Vale.

DOLABELLAM) Ciceronis gener, aliquandiu bonum civem ſimulavit, ut erectam Cæſari in foro columnam everteret : poſtea ab Antonio corruptus Rempubl. deſeruit, & Syriæ adminiſtratione à populo accepta, victus à Caſſio Laodiceæ oppreſſus, ſervo ſuo cervicem ferendam præbuit. Appianus.

SCELERATISSIMO) Dolabellam ita vocat quod noctu Trebonium Smyrnæ improviſo acceſſu oppreſſum occiderat. Addo quod Senatus eum in hoſtium, numerum retulerat.

SEVERITAS.) Milites qui ſeditionem fecerant delictum ſuum quondam modo corrigerent ſeditionis auctores occiderunt. Quæſtores & Legatos C. Antonij ad necem depoſcerunt. Dion.

Cicero S. D. Titio. Fam. 5. 15. 15

ETsi unus ex omnibus, minimè sum ad te consolandum accommodatus, quod tantum ex tuis molestijs cepi doloris, ut consolatione ipse egerem: tamen cum longius à summi luctus acerbitate meus abesset dolor, quam tuus, statui nostræ necessitudinis esse, mexque in te benevolentiæ, non tacere tanto in tuo mœrore tamdiu, sed adhibere aliquam modicam consolationem, quæ levare dolorem tuum posset, si minus sanare potuisset. Est autem consolatio pervulgata quidem ille maxima, quam semper in ore, atque in animo habere debemus, homines nos ut esse meminerimus, ea lege natos, ut omnibus fortunæ telis proposita sit vita nostra: neque esse recusandum, quo minus ea, qua nati sumus conditione vivamus, neve tam graviter eos casus feramus, quos nullo consilio vitare possumus, eventisque aliorum memoria repetendis, nihil accidisse nobis novi cogitemus. Neque, hæ, neque cæterx consolationes, quæ sunt à sapientissimis viris usurpatæ, memoriæque & literis proditæ, tantum videntur proficere debere, quantum status ipse nostræ civitatis, & hæc perturbatio temporum perditorum: cùm beatissimi sint, qui liberos non susceperunt: minus autem miseri, qui his temporibus amiserunt, quam si eosdem bona, aut denique aliqua Repub. perdidissent. Quòd si tuum te desiderium movet, aut si tuarum rerum cogitatione mœres, non facilè exhauriri tibi istum dolorem posse universum puto: sin illa te res cruciat, (quæ magis amoris est) ut eorum, qui occiderunt miserias lugeas, ut ea non dicam, quæ sæpissimè & legi & audivi, nihil mali esse in morte, in qua si resideat sensus, immortalitas illa potiùs, quàm mors ducenda sit: sin sit amissus, nulla videri miseria debeat, quæ non sentiatur: hoc tamen non dubitans confirmare possum ea misceri, parari, impendere Reipub. quæ qui reliquerit, nullo modo mihi quidem deceptus esse videatur. Quid est enim jam non modò pudori, probitati virtuti, reßis studijs bonis artibus, sed

omnino

omnino libertati ac ſaluti loci? Non mehercule quenquam audivi hoc graviſſimo & peſtilentiſſimo anno adoleſcentulum aut puerum mortuum, qui mihi non à dijs immortalibus ereptus ex his miſerijs, atque ex iniquiſſima conditione vitæ videretur. Quare ſi hoc unum tibi detrahi poteſt, ne quid ijs quos amaſti mali putes contigiſſe, per multum erit ex mœrore tuo diminutum. Relinquetur enim ſimplex illa jam cura doloris tui, quæ non cum illis communicabitur, ſed ad teipſum propriè referetur: in qua non eſt jam gravitatis, ac ſapientiæ tuæ, quam tu à puero præſtitiſti, ferre immoderatius caſum incommodorum tuorum, qui ſit ab eorum quos dilexeris miſeria, maloque ſejunctus. Etenim eum ſemper te, & privatis in rebus, & publicis præſtitiſti, tuenda ut ſit tibi gravitas, & conſtantiæ ſerviendum. Nam, quod allatura eſt ipſa diuturnitas, quæ maximos luctus vetuſtate tollit id nos præripere conſilio prudentiaque debemus. Etenim ſi nulla unquam fuit liberis amiſſis tam imbecillo mulier animo, quę non aliquando legendi modum fecerit, certè nos, quod eſt dies allatura, id conſilio anteferre debemus: neque exſpectare temporis medicinam. quam repręſentare ratione poſſimus. His ego literis ſi quid profeciſſem, exiſtimabam optandum quiddam me eſſe aſſequutum: ſin minùs fortè valuiſſent, officio tamen eſſe functum benevolentiſſimi atque amiciſſimi, quem me tibi & fuiſſe ſemper exiſtimes velim, & futurum eſſe confidas. Vale.

FINIS.

Martius Maius Iulius October		Kalendæ.
6	1	4
5	2	3
4	3	Prid. Non.
3	4	Nonæ.
Prid. N. Nonę.	5	8
	6	7
8	7	
7	8	6
6	9	5
5	10	4
4	11	3
3	12	Prid. Id.
Prid. Id. Idus.	13	Idus.
	14	19
	15	18
	16	17
	17	16
	18	15
	19	14
	20	13
	21	12
	22	11
	23	10
	24	9
	25	8
	26	7
	27	6
	28	5
	29	4
	30	3
	31	Prid. Kal.

TABULA Non. Id. Kalend. perpetua.

Mensis quilibet in Kalendario Romano tripertitus fuit, in Kalendas, Nonas, Idus: Quarum omnis numeratio est retrograda, Sed Nona & Idus denominantur à mense, in quo sunt, Kalenda autem à mense sequente. Discrimen omne à Nonis pendet, siquidem in Martio, Maio, Iulio, Octobri, sex Nonæ sunt, & dies septimus Nona vocatur. In reliquis octo mensibus quatuor sunt tantum Nonæ & quintus dies Nona appellatur. In quolibet mense Idus sunt octo: quare ubi sex sunt Nonæ, Idus contingunt 15. die, ubi verò quatuor Nonæ 13. dies est Iduum. Reliqui exinde dies post Idus denominantur per Kalendas Mensis sequentis: Vt in Maio 20. dies est 13. Kalendarum Iunij. Verum ad memoriam invandam hi duo versiculi juventi sunt.

Maius sex Nonas October, Iulius & Mars.
Quatuor at reliqui dabit Idus quilibet octo.